

บทที่ 5

ความรู้เกี่ยวกับศาสนพิธี

บทที่ 5

ความรู้เกี่ยวกับศาสนพิธี

แนวคิด

1. ศาสนพิธี คือ พิธีกรรมหรือระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ที่ตั้งงาม ที่พึงปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาซึ่งเปรียบเสมือนเครื่องหล่อหุ้มศาสนาไว้ให้มีความสำคัญ
2. วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย วันอัมมัสสวนะ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันทอดกฐิน
3. วัฒนธรรมชาวพุทธในการไปที่วัด ต้องเตรียมความพร้อม ทั้งการเตรียมใจ เตรียมตัว เตรียมสิ่งของ การปฏิบัติต่อพระสงฆ์อย่างถูกต้อง เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ตั้งงามของชาวพุทธ

วัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนสามารถ

1. อธิบายความหมายและความสำคัญของศาสนพิธีได้
2. อธิบายสาระสำคัญของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาได้

5.1 ความหมายและความสำคัญของศาสนพิธี

ศาสนพิธี คือ พิธีกรรมหรือระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ที่ตั้งาม ที่พึงปฏิบัติในทางพระศาสนา ซึ่งเปรียบเสมือนเครื่องห่อหุ้มศาสนาไว้ให้ศาสนิกชนทั่วไปได้เห็นและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจะทำให้พิธีกรรมต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นระเบียบเรียบร้อยสวยงาม เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสศรัทธาของผู้พบเห็นและเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเจริญทางด้านจิตใจของผู้นับถือพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดศรัทธา ความเชื่อ ความเลื่อมใสต่อพระพุทธศาสนามากขึ้น นอกจากนั้นยังเป็นเครื่องเชิดชูเกียรติและศักดิ์ศรีของชาวพุทธ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ชาวพุทธและคนไทยจะต้องศึกษาเรียนรู้เรื่องศาสนพิธี

ศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนาเฉพาะของพุทธศาสนิกชนมี 4 หมวดใหญ่ คือ

1. กุศลพิธี หมายถึง พิธีกรรมอันเกี่ยวเนื่องด้วยการอบรมความดีงามทางพระพุทธศาสนา เฉพาะตัวบุคคล เช่น การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และการรักษาศีลประเภทต่าง ๆ

กุศลพิธี คือ พิธีกรรมอันเกี่ยวเนื่องด้วยการอบรมความดีงามทางพระพุทธศาสนาเฉพาะตัวบุคคล

กุศลพิธี คือ พิธีกรรมต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการอบรมความดีงามทางพระพุทธศาสนาเฉพาะตัวบุคคล หรือการสร้างความดีแก่ตนทางพระพุทธศาสนาตามพิธีนั่นเอง พิธีทำนองนี้มากด้วยกัน แบ่งได้เป็น 2 อย่าง คือ พิธีที่พุทธบริษัทพึงปฏิบัติในเบื้องต้นอย่างสามัญพวกหนึ่ง และพิธีกรรมที่สงฆ์พึงปฏิบัติเพื่อความดีงามในพระวินัยทั้งส่วนตัวผู้ปฏิบัติและหมู่คณะพวกหนึ่ง

พิธีที่พุทธบริษัทพึงปฏิบัติในเบื้องต้นอย่างสามัญ ที่สำคัญมีอยู่ 3 เรื่อง คือ พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ พิธีเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และพิธีรักษาอุโบสถ พิธีทั้ง 3 เรื่องนี้เป็นพิธีที่พุทธศาสนิกชนทุกคนพึงทราบและปฏิบัติได้โดยถูกต้องครบกระบวนการระเบียบพิธี ตลอดจนสามารถจัดพิธีนั้น ๆ ให้เด็กหรือเยาวชน หรือผู้ที่จะเข้ามาเป็นพุทธศาสนิกชนต่อไปได้ปฏิบัติอย่างถูกต้องครบถ้วนตามกระบวนการระเบียบพิธีที่กำหนดเป็นประเพณีไว้ด้วย

พิธีกรรมที่สงฆ์พึงปฏิบัติเพื่อความดีงามในพระวินัยทั้งส่วนตัวผู้ปฏิบัติและหมู่คณะที่สำคัญ ได้แก่ พิธีเข้าพรรษา พิธีถือนิสสัย พิธีทำสามิจักรกรรม พิธีทำวัตรสวดมนต์ พิธีกรรมวันธรรมสวนะ พิธีทำสังฆอุโบสถ และพิธีออกพรรษา ซึ่งแต่ละพิธีล้วนมีความสำคัญต่อพระสงฆ์ทั้งนั้น

พิธีกรรมที่สงฆ์พึงปฏิบัติดังกล่าวนี้ พุทธบริษัทที่เป็นคฤหัสถ์ก็ควรศึกษาบ้าง เพื่อจะได้เป็นการสร้างเสริมศรัทธาปสาทะในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่าพระพุทธเจ้าท่านได้วางระเบียบวิธีปฏิบัติไว้สำหรับพระสงฆ์อย่างไร มีความละเอียดลออและมีความหมายต่อพุทธศาสนิกชนอย่างไร พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามเพื่อความขัดเกลากิเลสอย่างยากยิ่งอย่างไร และจะเป็นการที่จะช่วยให้ได้มีประสบการณ์ในการอบรมความดีงามทางพระพุทธศาสนาเฉพาะบุคคล ทั้งฝ่ายพระสงฆ์และฝ่ายคฤหัสถ์ให้กลมกลืนกัน เป็นการสร้างความมั่นคงในความดีงามของพุทธบริษัทโดยส่วนรวมด้วย

2. บุญพิธี หมายถึง พิธีทำบุญเนื่องด้วยประเพณีในครอบครัว ซึ่งเป็นประเพณีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนทั่วไป มี 2 ประเภท คือ

2.1 พิธีทำบุญในงานมงคล ได้แก่ การทำบุญในโอกาสต่าง ๆ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและญาติสนิทมิตรสหาย เช่น การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงาน เป็นต้น

2.2 พิธีทำบุญในงานอวมงคล ได้แก่ การทำบุญเกี่ยวกับการตาย เช่น การทำบุญหน้าศพ การทำบุญอุทิศบุญบารมี เป็นต้น

บุญพิธี คือ พิธีทำบุญเนื่องด้วยประเพณีในครอบครัว

บุญพิธี คือ พิธีบุญหรือทำความดีเนื่องด้วยประเพณีในครอบครัวของพุทธศาสนิกชน เป็นพิธีเกี่ยวกับชีวิตของคนทั่วไป ส่วนมากทำกันเกี่ยวกับเรื่องฉลองบ้าง เรื่องต้องการสิริมงคลบ้าง เรื่องตายบ้าง ในประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของพุทธศาสนิกชนนิยมทำบุญทางพระพุทธศาสนาตามประเพณีนิยม จึงเกิดมีพิธีกรรมหรือแบบแผนที่ต้องปฏิบัติขึ้นและถือสืบต่อกันมาแต่โบราณกาล พิธีทำบุญหรือบุญพิธีสำหรับสังฆมพุทธศาสนิกชน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ทำบุญงานมงคล และทำบุญงานอวมงคล

งานหลักของการทำบุญ คือ การเลี้ยงพระ จึงนิยมเรียกกันว่า การทำบุญเลี้ยงพระ มีการนิมนต์พระมาเจริญพระพุทธมนต์แล้วถวายภัตตาหารเช้าหรือเพล เสร็จแล้วถวายเครื่องไทยธรรมแด่พระสงฆ์แล้วรับพรจากพระสงฆ์ เป็นเสร็จพิธี

ในการทำบุญ ผู้ที่จะทำบุญเนื่องในงานต่าง ๆ นั้น เรียกว่า เจ้าภาพ เจ้าภาพในการทำบุญตามประเพณีเกี่ยวกับชีวิตมักจะเป็นหัวหน้าครอบครัว หรือผู้ที่ประสงค์จะทำบุญนั้น ๆ หรือเป็นคณะบุคคล เช่น บุตรธิดาของผู้ตายเป็นเจ้าภาพในการจัดงานศพ หรือคณะกรรมการของสมาคมเป็นเจ้าภาพในการทำบุญเปิดป้ายสมาคม เป็นต้น ถ้าเป็นงานทำบุญของส่วนรวม เช่น งานทำบุญของประชาชนทั้งหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ใหญ่ที่มีคนเคารพนับถือมากในหมู่บ้านนั้นเป็นเจ้าภาพ หรือประชาชนทั้งหมู่บ้านนั้นร่วมกันเป็นเจ้าภาพ เป็นต้น

การทำบุญงานมงคล ได้แก่ การทำบุญในโอกาสต่าง ๆ งานวันสำคัญต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่เจ้าภาพ แก่ญาติมิตรสหาย หรือแก่หมู่คณะที่ร่วมกันจัดงานทำบุญนั้นขึ้น ส่วนการทำบุญงานอวมงคล เป็นการทำบุญเกี่ยวกับการตาย นิยมทำกันอยู่ 2 อย่าง คือ งานทำบุญหน้าศพ และงานทำบุญอุทิศ

พิธีทำบุญ มีระเบียบพิธีที่ต้องปฏิบัติแบ่งกันเป็น 2 ฝ่าย คือ พิธีฝ่ายเจ้าภาพหรือฝ่ายคฤหัสถ์ และพิธีฝ่ายสงฆ์ พิธีฝ่ายเจ้าภาพหรือฝ่ายคฤหัสถ์ ได้แก่ การจัดเตรียมสถานที่สิ่งของต่าง ๆ สำหรับพิธีและการปฏิบัติในพิธี การนิมนต์พระสงฆ์และการเชิญแขกมาในงานตลอดจนการเตรียมอาหารไว้ถวายพระสงฆ์ และการเลี้ยงดูแขกญาติมิตรสหายที่มาในงาน

ส่วนพิธีฝ่ายพระสงฆ์ นอกจากการเตรียมตัวเกี่ยวกับการประกอบพิธีตามที่ได้รับนิมนต์แล้ว ยังจะต้องศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับพิธีเจริญพระพุทธมนต์ พิธีสวดพระพุทธมนต์ พิธีสวดพระอภิธรรม พิธีสวดมาติกา พิธีสวดแจ้ง พิธีสวดถวายพระ พิธีอนุโมทนาในกรณีต่าง ๆ พิธีพระธรรมเทศนาและพิธีเฉพาะงานอื่น ๆ เช่น พิธีทำบุญตักบาตรเทโวโรหณะ เป็นต้น

พิธีทำบุญโดยหลักใหญ่ พุทธศาสนิกชนถือว่าเป็นบุญพิธีอย่างแท้จริงย่อมสำคัญที่พิธีฝ่ายสงฆ์ ดังนั้น พระสงฆ์ผู้ประกอบพิธีจึงพิถีพิถันเป็นพิเศษ เป็นต้นว่าความเคร่งครัดในการปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ ลำดับพิธี การอาราธนา การเจริญหรือสวดพระพุทธมนต์ พระสูตรหรือคำบาลีที่กล่าว หรือเจริญ หรือสวดในพิธี

3. ทานพิธี หมายถึง พิธีถวายทานต่าง ๆ เช่น ถวายอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นต้น

ทานพิธี คือ พิธีถวายทานแด่พระสงฆ์

พิธีถวายทานต่าง ๆ เรียกว่า ทานพิธี ซึ่งมีทั้งทานพิธีสามัญที่จำเป็น และนิยมบำเพ็ญกันอยู่ทั่วไป และรายละเอียดของทานพิธีต่าง ๆ ซึ่งมีเหตุผล ประวัติและวิธีการถวาย ซึ่งจะต้องทราบทั้งฝ่ายผู้ถวาย และภิกษุสงฆ์ผู้รับถวาย

การถวายทาน คือ การถวายวัตถุที่ควรให้ทาน ในพระพุทธศาสนาเรียกวัตถุที่ควรให้เป็นการนี้ว่า ทานวัตถุ จำแนกได้เป็น 10 ประการ คือ

1. ภัตตาหาร
2. น้ำรวมทั้งเครื่องดื่มอันควรแก่สมณะบริโภคน
3. ผ้า เครื่องนุ่งห่ม
4. ยานพาหนะ สงเคราะห์ปัจจัยค่าโดยสารเข้าด้วย
5. มาลัย และดอกไม้เครื่องบูชาชนิดต่าง ๆ
6. ของหอม หมายถึง รูปเทียนบูชาพระ
7. เครื่องอุปโภค หมายถึง เครื่องสุขภัณฑ์สำหรับชำระร่างกายให้สะอาด
8. ที่นอนอันควรแก่สมณะ
9. ที่อยู่อาศัย มีกุฏิเสนาสนะ และเครื่องสำหรับเสนาสนะ เช่น เตียง ตู้อี้ เป็นต้น
10. เครื่องตามประทีป มีเทียนจุดใช้แสง ตะเกียง น้ำมันตะเกียง และไฟฟ้า เป็นต้น

ทั้ง 10 ประการนี้ ควรถวายทานแด่ภิกษุสามเณรเพื่อใช้สอยหรือบูชาพระตามสมควร การถวายทานมีนิยาม 2 อย่าง คือ

1. ถวายเจาะจงเฉพาะพระภิกษุรูปนั้นรูปนี้ เรียกว่า ปาฏิบุคคลิกทาน
2. ถวายไม่เจาะจงเฉพาะพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง มอบให้เป็นของสงฆ์แล้วเฉลี่ยกันใช้สอยเอง

เรียกว่า สังฆทาน

การถวายปาฏิบุคลิกทานไม่ต้องมีพิธีกรรมในการถวาย เพราะเมื่อผู้ถวายเกิดศรัทธาจะถวายสิ่งใด แต่พระภิกษุหรือสามเณรรูปใด ก็จัดสิ่งนั้นมอบถวายพระภิกษุหรือสามเณรรูปนั้นเป็นรายบุคคลก็สำเร็จเป็นทานแล้ว และผู้รับปาฏิบุคลิกทานจะอนุโมทนาด้วยบทสวดบทไหน เรื่องนั้นก็เป็นส่วนบุคคลเช่นกัน แต่สำหรับสังฆทานเป็นการถวายสงฆ์เกี่ยวกับพระสงฆ์ส่วนรวมในวัด จัดเป็นการสงฆ์ ไม่ใช่การบุคคล จึงเป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องด้วยพิธีกรรม โดยเฉพาะมีพิธีการถวายและการอนุโมทนาของสงฆ์ซึ่งเป็นประเพณีทางพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมา

การถวายทานวัตถุทั้ง 10 ประการ ดังกล่าว มีค่าถวายแตกต่างกันออกไป ซึ่งแยกได้เป็นพวก ๆ ตามปัจจัยเครื่องอาศัย 4 อย่างของบรรพชิต คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานเภสัช

การถวายทานนิยมถวายเป็น 2 แบบ คือ

1. ถวายในกาลที่ควรถวายสิ่งนั้น ๆ เรียกว่า กาลทาน
2. ถวายไม่เนื่องด้วยกาลหรือนอกกาล เรียกว่า อกาลทาน

ซึ่งมีระเบียบพิธีในการถวายส่วนใหญ่ก็คล้าย ๆ กันทั้งสิ้น

4. ปกิณกพิธี หมายถึง พิธีเบ็ดเตล็ด ได้แก่ มารยาทและระเบียบปฏิบัติในพิธีทั้ง 3 ข้างต้น เช่น พิธีอาราธนาศีล วิธีประเคนพระ วิธีแสดงความเคารพ เป็นต้น

ปกิณกพิธี คือ พิธีเบ็ดเตล็ด

ปกิณกพิธี คือ พิธีต่าง ๆ ที่ไม่นับเข้าในพิธีทั้ง 3 ข้างต้น ส่วนใหญ่จะเป็นมารยาทและวิธีปฏิบัติในพิธี 3 ประการ รวมทั้งข้อปฏิบัติบางอย่างที่พุทธศาสนิกชนควรทราบ พิธีเหล่านี้ ได้แก่ วิธีแสดงความเคารพพระ วิธีประเคนของพระ วิธีทำหนังสืออาราธนาและทำใบปวารณาถวายจตุปัจจัย วิธีอาราธนาศีล อาราธนา พระปริตร อาราธนาธรรม วิธีกรวดน้ำ วิธีจับด้ายสายสิญจน์ วิธีตั้งโต๊ะหมู่บูชาพระ พิธีของพระสงฆ์ก็มีวิธีบังสุกุลในพิธีทำบุญ อายุหรือพิธีศพ วิธีบอกศักราชในการแสดงพระธรรมเทศนา

ศาสนพิธีทั้งที่เป็นกุศลพิธี บุญพิธี และทานพิธี มีระเบียบพิธีโดยเฉพาะในแต่ละพิธีนั้น ในการประกอบพิธีตามประเพณีมักจะมีผู้รู้เรื่องราวเกี่ยวกับศาสนพิธีเป็นอย่างดี เป็นพิธีกร เป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีหรือเจ้าหน้าที่ในการประกอบพิธีให้แก่เจ้าภาพหรือ ประธานฝ่ายคฤหัสถ์ในศาสนพิธีหรืองานพิธีนั้น ๆ ในท้องถิ่นบางแห่ง หรือบางโอกาสที่ไม่มีพิธีกร หรือเจ้าหน้าที่พิธีหรือหาพิธีกรหรือเจ้าหน้าที่พิธีไม่ได้ พระสงฆ์ผู้ใหญ่หรือประธานสงฆ์ที่ได้รับอาราธนามาในพิธีนั้นจะเป็นผู้บอกหรือให้คำแนะนำในการปฏิบัติพิธีแก่เจ้าภาพหรือประธานฝ่ายคฤหัสถ์ในพิธีนั้น นับว่าพระสงฆ์เป็นบุคคลสำคัญในการที่จะทำให้การประกอบศาสนพิธีสำเร็จดังประสงค์ของเจ้าภาพอีกทางหนึ่งด้วย

5.2 วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

วันสำคัญของพระสงฆ์ ได้แก่ วันพระ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันทอดกฐิน เป็นต้น วันสำคัญเหล่านี้มีคำอธิบายพอสังเขปดังนี้

5.2.1 วันพระ

วันพระ โดยทั่วไปหมายถึง วันประชุมถือศีลฟังธรรมในพระพุทธศาสนา ในหนึ่งเดือนจะมีวันพระ 4 ครั้งคือ วันขึ้น 8 ค่ำ วันขึ้น 15 ค่ำ วันแรม 8 ค่ำ และวันแรม 15 ค่ำ ถ้าเดือนขาดก็เป็นแรม 14 ค่ำ

กิจสำคัญของพระสงฆ์นั้นจะมีในวันพระใหญ่คือ วันขึ้น 15 ค่ำ และวันแรม 15 ค่ำ หรือวันแรม 14 ค่ำ เพราะจะเป็นวันที่พระสงฆ์จะประชุมทบทวนศีล 227 สิกขาบท หรือที่เรียกว่า การประชุมฟังสวดพระปาฏิโมกข์ ซึ่งจะมีตัวแทนของพระสงฆ์สวดศีลทั้ง 227 สิกขาบท ให้พระภิกษุที่เหลือฟังพร้อมกัน เพื่อเป็นการตอกย้ำความจำ และพิจารณาว่าตนเองทำผิดศีลข้อไหนบ้าง จะได้แก้ไขและสำรวมระวังต่อไป

ก่อนวันพระใหญ่หนึ่งวัน จะเรียกว่า “วันโกน” ซึ่งเป็นวันที่พระภิกษุปลงผม เพื่อเตรียมตัวเข้าพิธีฟังสวดพระปาฏิโมกข์ในวันรุ่งขึ้น

ปกติทุกวันพระ พุทธศาสนิกชนจะนิยมนำมาทำบุญที่วัดและฟังธรรม ที่มาของชื่อว่า “วันพระ” นั้นสันนิษฐานว่าเป็นวันในพระพุทธศาสนา เป็นวันหยุดทำงานของชาวพุทธเพื่อไปประกอบศาสนกิจในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชน

5.2.2 วันมาฆบูชา

มาฆบูชา หมายถึง การบูชาในวันเพ็ญกลางเดือนมาฆะ ซึ่งเป็นวันสำคัญวันหนึ่งในพระพุทธศาสนา เรียกว่า วันมาฆบูชา

คำว่า “วันเพ็ญ” แปลว่า วันที่พระจันทร์เต็มดวง ส่วนคำว่า “มาฆะ” แปลว่า เดือน 3

วันมาฆบูชา เป็นวันระลึกถึงเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธกาล 4 อย่างคือ

- 1) พระอรหันต์สาวก 1,250 รูปมาประชุมพร้อมกัน ณ วัดเวฬุวัน
- 2) ท่านเหล่านั้นล้วนเป็นเอหิภิกขุอุปสัมปทา คือ ได้รับการอุปสมบทจากพระพุทธองค์
- 3) ท่านเหล่านั้นมาประชุมพร้อมกันโดยไม่ได้นัดหมาย
- 4) วันที่ประชุมเป็นวันเพ็ญกลางเดือนมาฆะ หรือเดือน 3

ด้วยเหตุนี้เอง วันมาฆบูชา จึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “วันจาตุรงคสันนิบาต” แปลว่า วันเป็นที่ประชุมพร้อมกันแห่งองค์ 4

ในวันมาฆบูชาอันปัจจุบันพุทธศาสนิกชนจะไปทำบุญต่าง ๆ ที่วัด ได้แก่ การจุดโคมประทีปเป็นพุทธบูชา และเพื่อตรึงระลึกถึงพระสงฆ์ผู้มาประชุมพร้อมกันดังกล่าว

5.2.3 วันวิสาขบูชา

วันวิสาขบูชา หมายถึง การบูชาในวันเพ็ญเดือนวิสาขะ คือวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 (ถ้าเป็นปีที่มีอธิกมาส¹ ก็เลื่อนออกไปเป็นวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 7) ในวันนี้ได้มีเหตุการณ์ที่สำคัญเกี่ยวกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้า 3 ประการ คือ

- 1) เป็นวันประสูติ
- 2) เป็นวันตรัสรู้
- 3) เป็นวันปรินิพพาน

วันวิสาขบูชาจึงเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เมื่อถึงวันเช่นนี้พุทธศาสนิกชนถ้วนหน้าทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส จะพร้อมใจกันน้อมรำลึกถึงพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ประกอบพิธีบูชาด้วยอามิสบูชาและปฏิบัติบูชาด้วยความเคารพเป็นอย่างยิ่ง

5.2.4 วันอาสาฬหบูชา

คำว่า “อาสาฬหบูชา” อ่านว่า อาสาณหะบูชา หรือ อาสาณละหะบูชา แปลว่า การบูชาในวันเพ็ญกลางเดือนอาสาฬหะ หรือเดือน 8 ซึ่งเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอีกวันหนึ่งเรียกว่า วันอาสาฬหบูชา ในวันนี้มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นเมื่อครั้งพุทธกาล 3 อย่างคือ

- 1) เป็นวันที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมครั้งแรก ชื่อว่า ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร
- 2) เป็นวันที่พระสงฆ์อันเป็นพระรัตนตรัยภายนอกเกิดขึ้นครั้งแรกในโลก คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ เมื่อท่านฟังธัมมจักกัปปวัตตนสูตรแล้วก็ได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน และขอบวชในพระพุทธศาสนา

- 3) หลังจากท่านอัญญาโกณฑัญญะบวชแล้ว จึงทำให้วันนี้เป็นวันที่พระรัตนตรัยภายนอกครบบริบูรณ์เป็นครั้งแรกคือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

5.2.5 วันเข้าพรรษา

คำว่า “พรรษา” แปลว่า ฤดูฝน เข้าพรรษา หมายถึง การอยู่ประจำที่ตลอด 3 เดือนในฤดูฝนของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นธรรมเนียมทางพระวินัย พระภิกษุจะไม่เข้าพรรษาไม่ได้ ท่านปรับเป็นอาบัติ และการเข้าพรรษาต้องกล่าวคำอธิษฐาน เรียกว่า “อธิษฐานพรรษา”

---

¹อธิกมาส (อ่านว่า อะ-ทึ- กะ-มาต หรือ อะ-ทึก -กะ-มาต) เป็นคำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต อธิก (อ่านว่า อะ-ทึ-กะ) แปลว่า เกินมาก มาส (อ่านว่า มา-สะ) แปลว่า พระจันทร์หรือเดือนอธิกมาส จึงหมายถึงเดือนที่เพิ่มขึ้นในปีจันทรคติ คือ ในปีนั้นมี 13 เดือน แทนที่จะมี 12 เดือนตามปรกติ มีเดือน 8 สองหน จึงเรียกว่า 8 สอง 8 คือเมื่อหมดเดือน 8 แล้ว แทนที่จะนับเดือนต่อไปเป็นเดือน 9 ก็ให้นับเดือน 8 ซ้ำอีกครั้ง และเรียกเดือน 8 ทั้งสองนี้ว่าเดือน 8 แรก และเดือน 8 หลัง การนับเดือนทางจันทรคติเป็นการนับเดือนแบบไทย ๆ โดยนับข้างขึ้นข้างแรมนั้น ทำให้ 1 ปี มี 354 วัน แทนที่จะเป็น 365 วันโดยประมาณ ทำให้ขาดไปปีละ 11 วัน เมื่อครบตามจำนวนที่ควรจะเป็น ปี พ.ศ. 2553 เป็นปีอธิกมาส มีเดือน 8 สองครั้ง

ระยะเวลาเข้าพรรษามี 2 ครั้ง คือ เข้าวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ออกวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เรียกว่า ปุริมพรรษา หรือพรรษาต้น หากเข้าระยะนี้ไม่ทันก็ให้เข้าในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 9 และไปออกในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 เรียกว่า เข้าปัจฉิมพรรษา หรือพรรษาหลัง พระสงฆ์ส่วนใหญ่นิยมเข้าปุริมพรรษา

วันเข้าพรรษาจึงมี 2 วัน คือ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 อันเป็นปุริมพรรษา และวันแรม 1 ค่ำ เดือน 9 อันเป็นปัจฉิมพรรษา

5.2.6 วันออกพรรษา

ออกพรรษา หมายถึง การพ้นกำหนดระยะเวลาการเข้าพรรษา คือ ครบ 3 เดือนแล้ว

ออกพรรษาไม่ต้องกล่าวคำอธิษฐานเหมือนเข้าพรรษา เมื่อครบกำหนด 3 เดือนแล้วก็เป็วันออกพรรษา

ออกพรรษามีระยะกาลออก 2 ครั้ง เหมือนเข้าพรรษา คือ ถ้าเข้าปุริมพรรษา วันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 ออกพรรษาก็เป็นวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ถ้าเข้าปัจฉิมพรรษา ออกพรรษาก็เป็นวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ซึ่งตรงกับวันลอยกระทง

ในวันออกพรรษา พระวินัยกำหนดให้พระสงฆ์ผู้อยู่จำพรรษาทำปวารณาก่อนที่จะแยกย้ายกันไป อันเป็นพิธีเกี่ยวกับการยอมให้ว่ากล่าวตักเตือนซึ่งกันและกัน วันออกพรรษาจึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วันปวารณา”

5.2.7 วันทอดกฐิน

กฐิน เป็นภาษาพระวินัย เป็นชื่อเรียกผ้าพิเศษที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุผู้อยู่จำพรรษาครบ 3 เดือนแล้วรับมานุ่งห่มได้

กฐิน แปลตามศัพท์ว่า ไม้สะดึง คือ กรอบไม้หรือไม้แบบสำหรับซึ่งผ้าที่จะเย็บเป็นจีวร ผ้าที่เย็บสำเร็จจากกฐินหรือไม้สะดึงแบบนี้เรียกว่า “ผ้ากฐิน” การเย็บจีวรด้วยไม้สะดึงนี้เป็นธรรมเนียมของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาล ซึ่งภิกษุหลายรูปจะต้องช่วยกันเย็บจีวรของกันและกัน

ทอดกฐิน คือ การทำพิธีถวายผ้ากฐินแก่สงฆ์ผู้จำพรรษาครบ 3 เดือน ณ วัดใดวัดหนึ่ง

กฐินมีกำหนดระยะเวลาถวาย จะถวายตลอดไปเหมือนผ้าชนิดอื่นไม่ได้ ระยะเวลานั้นมีเพียง 1 เดือน คือ ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ไปจนถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ระยะเวลานี้เรียกว่า “กฐินกาล” คือ ระยะเวลาทอดกฐินหรือเทศกาลทอดกฐิน

ส่วนวัดใดจะกำหนดให้มีพิธีทอดกฐินวันใดก็ได้ แต่ต้องอยู่ภายในระยะเวลาดังกล่าว

วันสำคัญของพระสงฆ์ที่กล่าวมานี้อ้างอิงข้อมูลจากหนังสือ “คำวัด พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์” เรียบเรียงโดยพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)

5.3 วัฒนธรรมชาวพุทธ

วัด เป็นสถานที่สำคัญในการปลูกฝังพระธรรม คือ ทาน ศีล ภavana ให้แก่ประชาชนสำหรับไว้ต่อสู้ทำลายล้างกิเลส โดยมีพระภิกษุเป็นผู้แนะ ได้แก่ อบรมสั่งสอนชี้ทางถูก และผู้นำ ได้แก่ ประพฤติดีประพฤติชอบให้คุณเป็นตัวอย่าง

วัด นอกจากเป็นแหล่งอบรมปลูกฝังพระธรรมแล้ว ยังเป็นจุดรวมให้ประชาชนเข้ามาวัด คือสอบตนเองว่า การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญภavanaของตน มีอยู่และถูกต้องหรือไม่ วัดกิริยามารยาท คุณสมบัติของผู้ดี คุณธรรมต่าง ๆ ฯลฯ ของแต่ละคนว่าจะมีหรือไม่ และมีมากหรือน้อยกว่ากันอย่างไร จะได้แก้ไขปรับปรุงให้มีและดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

วัด เมื่อเป็นสถานที่ปลูกฝังพระธรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของชีวิต จึงนับว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุด เมื่ออยู่วัดทุกคนต้องระมัดระวังตนให้คิด พูด ทำ แต่ในสิ่งที่สมควรเสมอ คือช่วยกันรักษาความสงบ ความสะอาด ความเรียบร้อย ทั้งของตนเองและของวัดให้ดี ถ้าคนใดประพฤติปฏิบัติตนไม่เหมาะสมภายในบริเวณวัด ก็จะเป็นความเสื่อมอย่างยั้งทั้งแก่ตนเอง ผู้อื่น และพระพุทธศาสนา

5.3.1 การเตรียมใจ

ความมุ่งหมายสำคัญของการไปวัด

เราไปวัดเพื่อศึกษาและฝึกฝนอบรมตนเองให้สามารถกำจัดกิเลสออกให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ แต่เนื่องจากกิเลสต่าง ๆ ได้หมักดองใจมาเป็นเวลาช้านาน ทำให้ขัดเกลากายยาก หรือแม้ว่าออกแล้วหากไม่ระมัดระวังให้ดีก็อาจกลับเกิดขึ้นใหม่ได้อีกอย่างรวดเร็ว งานกำจัดกิเลสจึงเป็นงานที่ต้องใช้สติปัญญาอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องอาศัยกำลังใจอย่างมหาศาล

ดังนั้นการเตรียมใจให้พร้อมก่อนไปวัดจึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งมีวิธีปฏิบัติง่าย ๆ ดังนี้

- จัดภารกิจที่จำเป็นให้เสร็จเรียบร้อย ถ้ายังไม่เรียบร้อย ควรมอบหมายให้ผู้ที่วางใจได้ทำแทน ขณะประกอบภารกิจจะได้ไม่เป็นกังวล

- สำรวมใจน้อมระลึกถึงบุญกุศลที่เคยทำมาแล้วตลอดชีวิต เพื่อยังจิตใจให้เกิดปิติเบิกบาน แข่มชื่น ผ่องใส มีกำลังใจที่จะทำความดีเพิ่มขึ้น

- ก่อนเข้านอน กราบบูชาพระรัตนตรัยหน้าที่บูชาพระ สวตมนต์ทำวัตรเย็น จะสวดในใจหรือสวดดัง ๆ พร้อมกันทั้งครอบครัวได้ก็ยิ่งดี เป็นการเตรียมใจให้สะอาด เหมาะจะเป็นภาชนะรองรับบุญกุศลในวันรุ่งขึ้นได้เต็มที่

เข้านุ่งขึ้น ก่อนออกจากบ้าน วางภารกิจอื่น ๆ ทั้งหมดลงเสียชั่วคราว ตั้งใจแน่วแน่ว่าจะไปวัดวันนี้ เพื่อเก็บเกี่ยวบุญกุศลให้เต็มที่ด้วยการ

1. ให้ทาน เพื่อฆ่ากิเลสประเภท โลภะ
2. รักษาศีลและแผ่เมตตา เพื่อฆ่ากิเลสประเภท โทสะ
3. เจริญภavana ให้เกิดปัญญา เพื่อฆ่ากิเลสประเภท โมหะ

จิตจะได้เหนี่ยวนำไปอยู่ในกุศลธรรม ชุ่มชื่น แจ่มใส ในบุญกุศลตลอดวัน

ขณะเดินทางไปวัด ไม่ควรสนทนากันในเรื่องที่จะทำให้ใจขุ่นมัว เช่น เรื่องโจรผู้ร้าย ของแพง ไฟไหม้ น้ำท่วม ชู้สาว การเมือง ฯลฯ แต่ควรกำหนดใจระลึกถึงเรื่องบุญกุศล เช่น ผลของการแผ่เมตตา ผลของการเจริญภาวนาว่ามืออย่างไรบ้าง และตนได้สร้างบุญกุศลเหล่านี้มามากน้อยเพียงใดแล้ว ฯลฯ

5.3.2 การแต่งกาย

ปกติการแต่งกายออกนอกบ้านของสุภาพชน ย่อมคำนึงถึงเหตุผล 3 ประการต่อไปนี้ เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวมคือ

- ความสะอาด
- ความสุภาพ
- ความเหมาะสมกับงานและสถานที่ที่จะไป

เมื่อจะไปวัดควรแต่งกายดังนี้

- 1) เสื้อผ้า ควรเป็นสีขาวทั้งชุด หรืออย่างน้อยก็เสื้อสีขาว ยกเว้นเครื่องแบบของข้าราชการ
- 2) เนื้อผ้า ไม่ควรโปร่งบาง ประณีตมาก หรือหรูหรา ราคาแพงเกินไป
- 3) การตัดเย็บควรให้หลวมพอสมควร ไม่รัดรูป เพื่อสะดวกในการกราบไหว้พระและนั่งสมาธิ ผู้หญิงไม่ควรนุ่งกระโปรงสั้น หรือชะเวิกชะวากผ่าหน้าผ่าหลัง ควรนำผ้าคลุมเข้าไปด้วย เพื่อใช้คลุมเข้าขณะนั่งพับเพียบหรือนั่งสมาธิ
- 4) ทรงผม ผู้ชายควรตัดให้สั้น ถ้าไว้ยาวก็หวีให้เรียบร้อย ส่วนผู้หญิงอย่าแต่งผมประณีตเกินไป ผู้พบเห็นจะได้ไม่เกิดความคิดฟุ้งซ่าน
- 5) ไม่ควรใช้น้ำมันใส่ผม ถ้าจำเป็นต้องใช้ ควรเป็นชนิดที่มีกลิ่นอ่อนที่สุด จะได้ไม่รบกวนผู้อื่น
- 6) น้ำหอม ควรเว้นเด็ดขาด
- 7) การแต่งหน้า เขียนคิ้ว ทาปาก ทาเล็บ ฯลฯ จนเกินงามไม่ควรกระทำ
- 8) เครื่องประดับราคาแพง เช่น แหวนเพชร นาฬิกาเรือนทองหรือสร้อยทองคำเส้นโต ๆ ฯลฯ ไม่ควรสวมใส่เด็ดขาด

พึงระลึกเสมอว่า

- วัด - ไม่ใช่เวทีประกวดความงามหรือสถานที่พลอดรัก
- วัด - ไม่ใช่สถานที่อวดความมั่งมี
- วัด - ไม่ใช่สนามกีฬา
- วัด - ไม่ใช่ตลาดขายสินค้า
- วัด - ไม่ใช่โรงแรมหรู

วัด - เป็นสถานที่แสวงบุญ
ดังนั้นกิเลสใดที่พอจะกำจัดได้เอง ควรกำจัดทิ้งไว้นอกประตูวัดเสียก่อน

อานิสงส์ของการแต่งกายชุดขาว

- 1) ทำให้ดูเป็นระเบียบเรียบร้อย
- 2) ทำให้เกิดบรรยากาศแห่งการปฏิบัติธรรม
- 3) ทำให้เกิดความเสมอภาคแก่ชนทุกชั้น
- 4) ทำให้เกิดสติ มีความสำรวมระวังเพิ่มขึ้นไป
- 5) ทำให้ใจผ่องแผ้ว พร้อมที่จะเข้าถึงธรรม

5.3.3 การนำเด็กไปวัด

การนำเด็กไปวัดเป็นการปลูกฝังนิสัยที่ดีแก่เด็ก เพราะทำให้เด็กได้ใกล้ชิดพระพุทธศาสนาตั้งแต่วัยเยาว์

ข้อควรระวัง :

- อย่างนำเด็กอ่อนไปวัดโดยไม่จำเป็น เพราะเด็กอาจร้องไห้หรือก่อความรำคาญต่าง ๆ ให้แก่ผู้อื่นได้
- เด็กที่ค่อนข้างซุกซน ชอบปีนป่าย ชอบรังแกเพื่อน ถ้านำไปด้วยควรดูแลอย่างใกล้ชิด

5.3.4 การปฏิบัติต่อพนักงานขับรถและผู้รับใช้

ชาวพุทธทุกคนไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไร ต่างมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาเหมือนกัน ดังนั้นจึงต้องให้ออกาสแก่กันในการทำความดี แม้แต่พนักงานขับรถและผู้รับใช้ก็ควรให้มีส่วนร่วมในการบุญการกุศลทุกครั้ง อย่ากีดกันเป็นอันขาด

ข้อควรระวัง :

- ดูแลการแต่งกายของพนักงานขับรถและผู้รับใช้ของท่านให้เรียบร้อย
- อย่าเปิดวิทยุฟังในรถ ขณะที่พระกำลังเทศน์ สวดมนต์ หรือขณะที่ผู้อื่นกำลังประกอบศาสนกิจ
- อย่าใช้แตรรถ และเร่งเครื่องยนต์ในเขตวัด
- จอดรถให้เป็นระเบียบในบริเวณที่กำหนดไว้

5.3.5 การจัดเตรียมภัตตาหารถวายพระภิกษุสงฆ์

อาหารที่ควรแก่พระภิกษุสงฆ์ ได้แก่ อาหารที่เราใช้รับประทานโดยทั่วไป คือ ปรงขึ้นจากพืช ผัก

ผลไม้ หรือเนื้อสัตว์ ที่มีวางขายอยู่ในท้องตลาด ฯลฯ แต่ต้องไม่ใช่อาหารที่เป็นเดนทิ้งแล้ว

ข้อควรระวัง :

- อย่านำอาหารต้องห้าม ไม่สมควรแก่สมณะดังต่อไปนี้ไปถวายพระภิกษุสงฆ์

1. เนื้อมนุษย์	2. เนื้อช้าง
3. เนื้อม้า	4. เนื้อสุนัข
5. เนื้องู	6. เนื้อราชสีห์ (สิงโต)
7. เนื้อเสือโคร่ง	8. เนื้อเสือเหลือง
9. เนื้อเสือดาว	10. เนื้อหมี

- อย่านำอาหารที่ปรุงจากเนื้อดิบ ๆ เลือดดิบ ๆ ไปถวายพระภิกษุสงฆ์ เช่น ปลาดิบ กุ้งดิบ ไก่ดิบ ฯลฯ จนกว่าจะทำให้สุกแล้วด้วยไฟ

- อย่านำอาหารที่ปรุงด้วยสุรา จนมีสี กลิ่น หรือรส ปรากฏให้รู้ได้ว่ามีสุราเจือปนไปถวายพระภิกษุสงฆ์

- อย่านำเนื้อสัตว์ที่ฆ่าโดยจำเพาะเจาะจงเพื่อทำอาหารถวายแต่พระภิกษุสงฆ์ไปถวายเป็นอันขาด

5.3.6 การจัดเครื่องไทยธรรมถวายพระภิกษุสงฆ์

ไทยธรรม คือ วัตถุสิ่งของต่าง ๆ ที่สมควรถวายพระภิกษุสงฆ์ เพื่อไว้บริโภคใช้สอย โดยไม่ขัดต่อพระวินัย ปกติหมายถึง ปัจจัย 4 กล่าวคือ เป็นเครื่องเลี้ยงชีวิต 4 อย่าง ได้แก่

1. จีวร ใช้นุ่งห่ม เพื่อกันความหนาวร้อนและเหลือบุง ทั้งใช้ปกปิดสิ่งที่น่าละอาย
2. บิณฑบาต ใช้บริโภค เพื่อบรรเทาความหิวกระหายให้มีกำลังพอที่จะประพฤติพรหมจรรย์ต่อไป
3. เสนาสนะ ใช้อุยู่อาศัย เพื่อป้องกันความหนาวร้อน และเหลือบุง ตลอดจนความแปรปรวนของฤดูกาล ทั้งใช้เป็นที่พักผ่อนด้วย

4. คิลานเภสัช ใช้รักษาโรค เพื่อป้องกันรักษาทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นจากความเจ็บไข้

นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึงสิ่งของที่นับเนื่องในปัจจัย 4 ด้วย ได้แก่

1. เครื่องนุ่งห่มทุกชนิด มีสีสันไม่ฉูดฉาดบาดตา ไม่หรุหร่าหรือมีราคาสูงเกินไป
2. อาหาร เครื่องขบฉัน ทั้งของหวาน ของคาว ตลอดจนเครื่องคั้นนานาชนิด ยกเว้นเครื่องดองของเมา เช่น สุราเมรัย และยาเสพติดให้โทษทุกชนิด
3. เครื่องอุปกรณ์ที่อยู่อาศัย ตลอดจนเครื่องใช้ไม้สอยที่จำเป็นต่าง ๆ ได้แก่ ตู้ เตียง โต๊ะ เก้าอี้ ที่นอน เสื่อ หมอน มุ้ง พรม ดอกไม้ ธูปเทียน และปัจจัย (เงิน) รวมถึงเครื่องชำระล้างร่างกายและเครื่องนุ่งห่มให้สะอาดถูกสุขลักษณะ เช่น สบู่ถูตัว แปรงสีฟัน กระจกเช็ดปาก ผงซักฟอก เป็นต้น
4. ยารักษาโรค และเครื่องบำบัดความป่วยไข้ทุกชนิดตลอดจนเภสัช 5 คือ เนยใส เนยข้น

น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย (น้ำตาล)

1) ประเภทเครื่องไทยธรรมที่พระเคนถวายพระภิกษุสงฆ์ได้เฉพาะเข้าถึงเที่ยง

พระวินัยพุทธบัญญัติ ห้ามพระภิกษุสงฆ์รับพระเคนเครื่องไทยธรรมประเภทอาหารทั้งหมด เมื่อเลยเที่ยงวันไปแล้ว หากได้นำไทยธรรมประเภทอาหารไปวัดหลังเที่ยงวัน และตั้งใจถวายพระภิกษุสงฆ์ก็เพียงแต่แจ้งให้ท่านทราบ แล้วมอบสิ่งของเหล่านั้นไว้ให้ศิษย์ของท่านเก็บรักษา เพื่อจะได้นำถวายท่านในวันต่อไป เครื่องไทยธรรมเหล่านี้ ได้แก่

1. อาหารสด มีอาหารคาวหวาน รวมทั้งผลไม้ทุกชนิด
2. อาหารแห้ง เช่น ปลาเค็ม เนื้อเค็ม ข้าวสาร เกลือ น้ำตาล เป็นต้น
3. อาหารเครื่องกระป๋องทุกประเภท เช่น นม ผลไม้กระป๋อง เป็นต้น

2) ประเภทเครื่องไทยธรรมที่พระเคนถวายพระภิกษุได้ตลอดเวลา

นอกจากเครื่องไทยธรรมดังกล่าวข้างต้นแล้ว เครื่องไทยธรรมประเภทอื่น ๆ สามารถพระเคนถวายแต่พระภิกษุสงฆ์ได้ตลอดเวลา ไม่มีกำหนดห้าม

5.4 การปฏิบัติต่อพระรัตนตรัย

วัด เป็นที่รวมของคนหลายประเภท ซึ่งมีความแตกต่างกันมากทั้งในด้านอายุ ฐานะ ความเป็นอยู่ การศึกษา อาชีพ ตลอดจนอุปนิสัยใจคอ ดังนั้น โอกาสที่จะกระทบกระทั่งกันย่อมเกิดขึ้นได้ง่าย จึงจำเป็นต้องระมัดระวังตนอย่างยิ่งเพื่อจะได้บุญเต็มที่ ดังนั้นเมื่อเดินทางมาถึงวัดแล้วพึงปฏิบัติดังนี้

- ส้ารวมกาย วาจา ใจ ให้สงบเรียบร้อย งดอาการคะนองทั้งปวง ทั้งนี้เพื่อรักษากาย วาจา ใจของเราให้เหมาะสมที่จะเป็นภาชนะรองรับบุญซึ่งจะบังเกิดขึ้น
- งดดื่มสุรา สูบบุหรี่ หรือเคี้ยวหมาก เต็ดขาด
- เมื่อไปถึงศาลาหรือสถานที่ที่จัดไว้ต้อนรับ ควรนั่งให้เป็นระเบียบ ท่านชายนั่งแถบหนึ่ง ท่านหญิงนั่งอีกแถบหนึ่ง ไม่ปะปนกัน
- ในการประกอบศาสนพิธี เช่น สวดมนต์ สมาทานศีล ถวายสังฆทาน ฯลฯ ควรเปล่งเสียงอย่างชัดเจนโดยพร้อมเพรียงกัน เพื่อก่อให้เกิดปิติ และเป็นการแสดงความเคารพพระรัตนตรัยด้วยวาจา
- ศึกษาระเบียบต่าง ๆ ภายในวัดจากเจ้าหน้าที่ของวัด เช่น การให้ท่าน จะได้ทราบว่ามีการตั้งมูลนิธิต่ออะไรบ้าง มีการเทศน์วันใด เวลาใดบ้าง เป็นต้น
- ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ภายในกรอบประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามต่าง ๆ
- สิ่งใดที่ทำให้ชุ่มชองหมองใจ เช่น อากาศร้อน หิวกระหาย กิริยาอาการที่ไม่เหมาะสมของบุคคลบางกลุ่ม การไม่ได้รับความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ ฯลฯ ขอจงพยายามอดทนเพื่อเพิ่มขั้นดีบารมี และแผ่เมตตาให้ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน ควบคุมโทสะอย่าให้เกิดขึ้นได้

5.4.1 การแสดงความเคารพพระรัตนตรัย

พระรัตนตรัยมีพระคุณต่อสัตว์โลกมากจนสุดจะประมาณ เป็นเอกลักษณ์ของวิญญูชนผู้รู้เรื่องด้วยสติปัญญา เป็นสัมมาทิฏฐิ ผู้แสดงความเคารพพระรัตนตรัย นอกจากจะทำให้มีจิตใจแจ่มใสชุ่มชื่นเบิกบานยิ่งขึ้นแล้ว ยังมีส่วนทำให้ผู้พบเห็นพลอยปลาบปลื้มปีติตามอีกด้วย ดังนั้น ทุกคนจึงควรฝึกตนให้สามารถแสดงความเคารพพระรัตนตรัยให้ถูกต้อง งดงาม ตามกาลเทศะอันควร

การแสดงความเคารพพระรัตนตรัย สามารถทำได้หลายวิธี ตามโอกาส ดังนี้

1) การประนมมือ (อัญชลี) หมายถึง การกระพุ่มมือทั้งสองประนมหว่างอก เป็นการแสดงความเคารพเสมอด้วยดวงใจ จัดเป็นการแสดงความเคารพทั่ว ๆ ไป ใช้ในขณะนั่งฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ฟังเทศน์ รับพรพระ สนทนากับพระภิกษุ ทำวัตรสวดมนต์ เป็นต้น

ยกมือทั้งสองขึ้นให้ฝ่ามือประกบกัน นิ้วทุกนิ้วแนบชิดสนิทกัน ปลายนิ้วชี้ขึ้นเบื้องบน กระพุ่มมือทำเป็นรูปดอกบัวตูม (แต่อย่าให้ป้อมหรือแบนเกินไป) ตั้งกระพุ่มมือนี้ไว้หว่างอกสูงในระดับท่ามุม 45 องศา กับอกตนเอง ปลายนิ้วทุกนิ้วเหยียดตรง ศอกทั้งสองแนบชิดชายโครง ไม่เกร็งข้อมือ วางท่าสบาย ๆ

2) การไหว้ (นมัสการหรือวันทา) หมายถึง การยกกระพุ่มมือที่ประนมแล้วนั้นขึ้นจรดหน้าผาก เป็นการแสดงความเคารพที่สูงขึ้นไป คือ เคารพเสมอด้วยเศียรเกล้า ควรทำในกรณีที่พระสงฆ์นั่งบนเก้าอี้ ยืนอยู่ เดินผ่าน หรือเดินสวนทางกัน ขณะรับหรือส่งสิ่งของถวายท่าน เป็นต้น

ให้ประนมมือขึ้นก่อนแล้วยกกระพุ่มมือนั้นสูงขึ้นเสมอหน้า โดยให้นิ้วหัวแม่มือจรดหว่างคิ้ว ปลายนิ้วชี้จรดไธม พร้อมกับก้มศีรษะลงเล็กน้อยพองาม แล้วลดมือลง ทำอย่างนี้เพียงครั้งเดียว เวลายกมือขึ้นและลดมือลงขณะไหว้ อย่าทำให้เร็วนัก หรือช้านัก ควรทำด้วยอาการละมุนละไมจึงจะงาม

3) การกราบ (อภิวัต) หมายถึง การหมอบราบลงกับพื้นพร้อมทั้งกระพุ่มมือ เป็นการแสดงความเคารพสูงสุดในบรรดาการแสดงความเคารพที่ปฏิบัติกันอยู่ เป็นการรวมการประนมมือและการไหว้เข้าด้วยกัน การกราบ ใช้ในกรณีเข้าไปแสดงความเคารพต่อหน้าพระพุทธรูป พระธรรมคัมภีร์ พระสงฆ์ เมื่อลาพระสงฆ์กลับ เมื่อประเคนของพระสงฆ์เสร็จแล้ว เป็นต้น

การปฏิบัติวิธี ต้องให้ได้หลักซึ่งเรียกว่า เบญจางคประดิษฐ์ คือ กราบให้องค์อวัยวะห้าส่วนจรดพื้น คือ เข่า 2 ฝ่ามือ 2 หน้าผาก 1 การกราบนี้มีวิธีปฏิบัติสำหรับหญิงและชายต่างกันอยู่ ดังนี้

วิธีกราบแบบชาย

ท่าเตรียม - นั่งคุกเข่าให้หัวเข่าห่างกันประมาณ 1 คืบ นั่งทับสันเท้าตั้งฝ่าเท้าทั้งสองขึ้นให้ตรง และชิดกัน ตั้งกายตรง

จังหวะที่ 1 ยกมือทั้งสองขึ้นประนมหว่างอก

จังหวะที่ 2 ยกมือที่ประนมแล้วขึ้นเสมอหน้า ไม่น้อมศีรษะลงมารับให้นิ้วหัวแม่มือจรดระหว่างคิ้ว นั่งท่ายนี้เรียกว่า “นั่งท่าพรหม”

จังหวะที่ 3 หมอบลงกราบ (อภิวัต) โดยลดมือลง ให้มือทั้งสองเรียบลงมาตามลำดับ แล้วจึงค่อยยื่นฝ่ามือไปข้างหน้า (ไม่ใช่เสือกไปข้างหน้า) พร้อมทั้งน้อมตัวลง ขณะเดียวกันนั้น

ศอก ให้วางต่อกับเข่าตรงไปข้างหน้า

หน้าผาก ให้วางลงแตะพื้นระหว่างฝ่ามือทั้งสองที่เว้นช่องไว้ กะให้คิ้วอยู่ในระดับปลายนิ้วหัวแม่มือพอดี

ฝ่ามือ ให้วางราบกับพื้น ห่างกันประมาณ 1 ฝ่ามือเพื่อเว้นช่องไว้ให้หน้าผากจรดพื้นได้ นิ้วทั้งหมดแนบชิดกัน

หลัง ให้ยืดออกเล็กน้อย กระทั่งแขนราบได้ระดับเดียวกัน อย่าให้หลังโก่ง เมื่อยกตัวขึ้นมา ให้เงยหน้าตั้งตัวตรง เริ่มจิ้งหะที่ 1-2-3 ใหม่ ติดต่อกันไปจนครบ 3 ครั้ง แล้วให้เงยหน้าทำจิ้งหะที่ 1-2 อีกครั้งหนึ่ง จึงเสร็จพิธี

วิธีการแบบหญิง

ท่าเตรียม - นั่งคุกเข่าราบ โดยเหยียดหลังเท้าราบกับพื้นข้างหลัง ปลายเท้าทั้งสองทับกันเล็กน้อย แล้วนั่งทับลงไปบนฝ่าเท้า นั้น ส่วนเข่าทั้งสองชิดกัน

จิ้งหะที่ 1 ยกมือทั้งสองขึ้นประนม (อัญชลี) หว่างอก

จิ้งหะที่ 2 ยกมือทั้งสองขึ้นเสมอหน้า ก้มศีรษะลงมารับเล็กน้อยให้นิ้วหัวแม่มือจรดระหว่างคิ้ว (นมัสการ) นั่งทำนี้ เรียกว่า “นั่งท่าเทพธิดา”

จิ้งหะที่ 3 หมอบลงกราบ (อภิวาท) โดยลดมือลง ให้มือทั้งสองเรียงลงมาตามลำตัว พร้อมกับค่อย ๆ น้อมตัวลงตามขณะเดียวกันนั้น

ศอก ให้งอพับวางลงขนานเข่าทั้งสองไว้ ไม่ใช่ต่อเข่าแบบชาย

ฝ่ามือ ให้วางราบกับพื้น ห่างกันประมาณ 1 ฝ่ามือเพื่อเว้นช่องไว้ให้หน้าผากจรดพื้นได้ นิ้วทั้งหมดแนบชิดกัน

หน้าผาก ให้วางลงแตะพื้นระหว่างมือทั้งสองที่เว้นช่องไว้ ให้คิ้วอยู่ระดับหัวแม่มือพอดี

หลัง ให้ยืดออกเล็กน้อย ให้แนบราบอยู่ระดับเดียวกัน ไม่โก่งขึ้นมา เมื่อหน้าผากแตะพื้นแล้ว ให้เงยหน้าตั้งตัวให้ตรง เริ่มจิ้งหะที่ 1-2-3 ใหม่ ติดต่อกันไปจนกราบครบ 3 ครั้งแล้วให้เงยหน้าทำจิ้งหะที่ 1 และจิ้งหะที่ 2 อีกครั้ง จึงเสร็จพิธี

ข้อควรจำ

- ในการกราบ อวัยวะทุกส่วนต้องสัมพันธ์กัน ทำได้ถูกจิ้งหะ ไม่เก้ ๆ กัง ๆ และไม่ขาดตอน จึงจะดูเป็นระเบียบและงามตา

- แต่ละจิ้งหะไม่เร็วนัก ไม่ช้านัก เป็นจิ้งหะติดต่อกันพอดี ๆ

- ต้องฝึกหัดทำจากผู้รู้ ดูจากผู้ชำนาญ แล้วฝึกฝนทำด้วยตนเอง จึงจะคล่องแคล่วไม่เคอะเขิน

- เวลากราบพร้อม ๆ กันหลาย ๆ คน ต้องคอยขำเลียงดูทำให้พร้อมกันทุกจิ้งหะ จึงจะดูเรียบร้อยงดงาม ก่อให้เกิดศรัทธาแก่ผู้พบเห็น

5.4.2 การแสดงความเคารพพระภิกษุสงฆ์

พระภิกษุสงฆ์ ดำรงอยู่ในฐานะดังต่อไปนี้ คือ

- เป็นผู้รักษาและสืบทอดพระพุทธศาสนาไว้ ด้วยการศึกษาล่าเรียน ทรงจำศาสนธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้มิให้เสื่อมสูญ

- เป็นผู้นำเอาคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเทศนาอบรมสั่งสอนชาวพุทธให้ทราบว่สิ่งใดควรละเว้น สิ่งใดดีควรกระทำ สอนให้รู้จักว่าอะไรเป็นบาป อะไรเป็นบุญ ชักจูงให้ชาวพุทธเลิกจากความไม่ดี ความบาปหยาบช้า เกิดความยินดีพอใจในการทำความดี ทำการบุญการกุศล

- เป็นทั้งผู้นำและแบบอย่างแห่งความประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระภิกษุสงฆ์จึงตั้งอยู่ในฐานะเป็นปูชนียบุคคล และเป็นเนืองนาบุญอันยอดเยี่ยมที่พุทธศาสนิกชนชายหญิงทั้งหลายสมควรให้ความเคารพสักการะบูชา กราบไหว้ด้วยความเลื่อมใสศรัทธา ด้วยการแสดงความเคารพต่อพระภิกษุสงฆ์ ดังเช่นที่วิญญูชนพึงปฏิบัติกัน ดังนี้

1) การลุกขึ้นยืนรับพระสงฆ์

การลุกขึ้นยืนรับพระสงฆ์นี้ เป็นกิริยาอาการแสดงความเคารพอย่างหนึ่ง ซึ่งชาวพุทธนิยมปฏิบัติต่อพระสงฆ์ ดังเช่น เมื่อพระเถระผู้ใหญ่เดินมาถึงสถานที่พิธีงานนั้น ๆ คฤหัสถ์ชายหญิงที่นั่งอยู่ ณ สถานที่นั้น จะปฏิบัติดังนี้

1) ถ้านั่งเก้าอี้ นิยมลุกขึ้นยืนรับ เมื่อท่านเดินผ่านตรงหน้าจึงโน้มตัวลงยกมือไหว้ เมื่อท่านนั่งเรียบร้อยแล้ว จึงนั่งลงตามเดิม

2) ถ้าขรวาสชายหญิงนั่งอยู่กับพื้น ไม่ต้องลุกขึ้นยืนรับ เมื่อท่านเดินผ่านมาถึงเฉพาะหน้าจึงยกมือไหว้ หรือกราบ ตามความเหมาะสมแก่สถานที่นั้น

3) สำหรับท่านผู้เป็นประธานพิธี หรือเจ้าภาพงาน นิยมคอยรอรับพระสงฆ์ที่นิมนต์มาประกอบพิธีในงานนั้น เมื่อพระสงฆ์มาถึงจึงนิมนต์ และนำท่านไปยังสถานที่ที่จัดไว้รับรอง

2) การให้ที่นั่งแก่พระสงฆ์

การให้ที่นั่งแก่พระสงฆ์นี้ เป็นกิริยาอาการแสดงความเคารพเอื้อเฟื้อแก่พระสงฆ์อย่างหนึ่ง ซึ่งชาวพุทธนิยมปฏิบัติกันสืบมา ดังนี้

1) เมื่อพระสงฆ์มาในงานพิธีนั้น ถ้าสถานที่ชุมนุมนั้นจัดให้นั่งเก้าอี้ นิยมให้พระสงฆ์นั่งเก้าอี้แถวหน้า

2) คฤหัสถ์ชาย ถ้าจำเป็นจะต้องนั่งเก้าอี้แถวเดียวกับพระสงฆ์ นิมนต์เก้าอี้ด้านซ้ายของพระสงฆ์

3) สำหรับสตรี ไม่ควรนั่งเก้าอี้แถวเดียว หรือนั่งอาสนะยาวผืนเดียวกับพระสงฆ์ เว้นแต่มีสุภาพบุรุษนั่งคั่นระหว่างกลาง

4) ถ้าสถานที่ชุมนุมนั้น จัดให้นั่งกับพื้น นิยมจัดอาสนะสงฆ์ไว้เป็นส่วนต่างหากจากอาสนะที่คฤหัสถ์ชายหญิงนั่ง เช่น ปูพรมผืนใหญ่เต็มห้อง เป็นต้น นิยมปูลาดอาสนะเล็กบนพรม ผืนใหญ่อีกชั้นหนึ่งสำหรับเป็นที่นั่งของพระสงฆ์แต่ละรูป

3) การตามส่งพระสงฆ์

การตามส่งพระสงฆ์นี้ เป็นกิริยาอาการแสดงความเคารพแก่พระสงฆ์อีกประการหนึ่ง ซึ่งชาวพุทธนิยมปฏิบัติกันสืบมา

เมื่อพระเถระผู้ใหญ่ หรือพระสงฆ์ที่นิมนต์มาในงานพิธีนั้นจะกลับ คฤหัสถ์ชายหญิงพึงปฏิบัติดังนี้

- 1) ถ้านั่งเก้าอี้ นิยมลุกขึ้นยืนส่งท่าน เมื่อท่านเดินผ่านเฉพาหน้า จึงน้อมตัวลงยกมือไหว้
- 2) ถ้านั่งอยู่กับพื้น ไม่ต้องยืนส่ง เมื่อท่านเดินผ่านเฉพาหน้าจึงกราบหรือยกมือไหว้ ตาม

ควรแก่กรณี

3) สำหรับท่านผู้เป็นประธานพิธี หรือเจ้าภาพงาน ควรเดินตามไปส่งท่านจนพ้นบริเวณงาน หรือจนกว่าท่านจะขึ้นรถออกพ้นจากบริเวณงานไปแล้ว และก่อนที่ท่านจะจากไป

4) การหลีกเลี่ยงให้พระ

การหลีกเลี่ยงให้แก่พระสงฆ์ เป็นกิริยาอาการแสดงความเคารพเอื้อเฟื้อแก่พระสงฆ์อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งชาวพุทธนิยมปฏิบัติกันสืบมา

4.1) วิธีปฏิบัติเมื่อพระสงฆ์เดินตามมาข้างหลัง

ถ้าพระสงฆ์เดินตามมาข้างหลัง คฤหัสถ์ชายหญิงเดินไปข้างหน้ารู้สึกตัวว่า มีพระสงฆ์เดินตามมาข้างหลัง นิยมปฏิบัติดังนี้

- 1) หลีกเข้าชิดข้างทางซ้ายมือของพระสงฆ์
- 2) ยืนตรง มือทั้งสองห้อยประสานไว้ข้างหน้า หันมาทางท่าน
- 3) เมื่อพระสงฆ์เดินผ่านเฉพาหน้า นิมนต์น้อมตัวลงยกมือไหว้
- 4) ถ้าท่านพูดด้วย นิยมประนมมือพูดกับท่าน
- 5) ถ้าท่านมิได้พูดด้วย เมื่อยกมือไหว้แล้ว มือทั้งสองห้อยประสานกันไว้ข้างหน้า

มองดูท่านจนเดินเลยไปจึงค่อยเดินตามหลังท่านไป

4.2) วิธีปฏิบัติเมื่อเดินสวนทางกับพระสงฆ์

ถ้าคฤหัสถ์ชายหญิงเดินสวนทางกับพระสงฆ์ นิยมปฏิบัติดังนี้

- 1) หลีกเข้าชิดข้างทางด้านซ้ายมือของพระสงฆ์
- 2) ยืนตรง มือทั้งสองห้อยประสานไว้ข้างหน้า หันหน้ามาทางท่าน
- 3) เมื่อพระสงฆ์เดินผ่านมาถึงเฉพาหน้า นิมนต์น้อมตัวลงยกมือไหว้ หรือนั่งกระห่่ง

ยกมือไหว้ ตามควรแก่กาลเทศะและบุคคล

4) ถ้าท่านพูดด้วย นิยมประนมมือพูดกับท่าน

5) ถ้าท่านมิได้พูดด้วย เมื่อยกมือไหว้แล้ว ก็ลดมือลงห้อยประสานกันไว้ข้างหน้า

มองดูท่านจนกว่าจะผ่านเลยไป จึงเดินไปตามปกติ

5) วิธีปฏิบัติเมื่อพบพระสงฆ์ยืนอยู่

ถ้าคุณหัสถ์ชายหญิง เดินไปพบพระสงฆ์ยืนอยู่ นิยมปฏิบัติดังนี้

- 1) หยุดยืนตรง
- 2) น้อมตัวลงยกมือไหว้
- 3) ถ้าท่านพูดด้วย ประนมมือพูดกับท่าน
- 4) เดินหลีกไปทางซ้ายของพระสงฆ์

6) วิธีปฏิบัติเมื่อพบพระสงฆ์นั่งอยู่

ถ้าคุณหัสถ์ชายหญิง เดินไปพบพระสงฆ์นั่งอยู่ นิยมปฏิบัติดังนี้

- 1) หยุดนั่งลง ถ้าพื้นที่นั่งสะอาด นิยมนั่งคุกเข่า หรือนั่งพับเพียบ ถ้าพื้นไม่สะอาด นิยมนั่ง

กระหย่ง

- 2) น้อมตัวลงยกมือไหว้
- 3) ถ้าท่านพูดด้วย ประนมมือพูดกับท่าน
- 4) ลุกขึ้นเดินหลีกไปทางซ้ายของพระสงฆ์
- 5) ถ้าพระสงฆ์อยู่ที่กลางแจ้ง มีเงาปรากฏอยู่ คุณหัสถ์ชายหญิงไม่ควรเดินเหยียบเงาของพระสงฆ์ ควรเดินหลีกไปเสียอีกทางหนึ่ง

7) วิธีเดินตามหลังพระสงฆ์

การเดินตามหลังพระสงฆ์นี้ เป็นกิริยาอาการแสดงความเคารพแก่พระสงฆ์อย่างหนึ่ง ซึ่งชาวพุทธชายหญิงนิยมปฏิบัติกันสืบมา มีวิธีปฏิบัติดังนี้

- 1) เดินตามไปเบื้องหลังของพระสงฆ์ โดยให้เอียงไปทางซ้ายของท่าน
- 2) เว้นระยะห่างจากท่านประมาณ 2-3 ก้าว
- 3) เดินตามท่านไปด้วยกิริยาอาการสำรวมเรียบร้อย
- 4) ขณะเดินตามท่านอยู่ ไม่นิยมแสดงความเคารพผู้อื่น
- 5) ไม่นิยมพูดคุยทักทายปราศรัยกับผู้อื่น

5.4.3 มารยาทในการเข้าพบพระภิกษุสงฆ์ที่วัด

การพบปะพระสงฆ์นับเป็นมงคล เพราะได้มีโอกาสสนทนาธรรมอย่างใกล้ชิดกับบัณฑิต แต่ควรดูกาลและโอกาสที่เหมาะสม และควรศึกษาพระวินัยเพื่อจะได้ปฏิบัติตนได้ถูกต้องในการไปพบพระภิกษุสงฆ์ที่วัดนั้น ควรแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อย และรักษากิริยามารยาททางกาย วาจา ใจ ไว้อย่างดี นอกจากนี้ ตามประเพณีนิยม ควรเตรียมเครื่องสักการบูชา เช่น ดอกไม้ ธูป เทียน เป็นต้น ใส่พานนำไปถวายเพื่อเป็นเครื่องแสดงความเคารพบูชาท่านด้วย ถ้าไปก่อนเที่ยง ควรมีภัตตาหารเช้าหรือเพลไปถวายด้วยก็สมควร ถ้าไปหลังเที่ยง ก็ควรนำน้ำปานะหรือน้ำผลไม้ไปถวาย ในกรณีที่จะนิมนต์ท่านไปประกอบพิธีกรรม สิ่งที่ไม่ควรขาด คือ ดอกไม้ ธูป เทียน เพื่อแสดงคารวะต่อท่าน

เมื่อไปถึงเขตวัด ก่อนเข้าพบ ควรปฏิบัติดังนี้

- ไต่ถามพระภิกษุสงฆ์ สามเณร หรือศิษย์วัด ซึ่งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงว่า ท่านอยู่ไหม มีเวลาว่างหรือไม่ สมควรจะไปพบท่านได้หรือไม่อย่างไร ควรแจ้งความจำนงหรือขออนุญาตก่อนเข้าพบ เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว จึงเข้าไปพบท่าน

- ถ้าไม่พบผู้ใดพอจะไต่ถามได้ ควรรอดูจังหวะที่เหมาะสมสมควร เฉพาะบุรุษ ควรกระแอมหรือเคาะประตูให้เสียงก่อนจะเข้าพบท่านขณะท่านอยู่ในห้อง เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงเปิดประตูเข้าไป ส่วนสตรีไม่นิยมเข้าพบพระภิกษุสงฆ์ภายในห้อง

- ระหว่างรอคอย อย่าส่งเสียงเอะอะรบกวน ควรนั่งอย่างสงบ สำรวม เพราะในวัดต้องการความเงียบสงบ

- เมื่อเข้าพบ คอยจนท่านนั่งเรียบร้อยแล้ว จึงกราบท่านแบบเบญจางคประดิษฐ์ 3 ครั้ง

- เมื่อกราบเสร็จแล้ว นิมนต์นั่งพับเพียบ ไม่ควรนั่งอาสนะเสมอกับพระภิกษุสงฆ์ เช่น นั่งบนเสื่อ หรือพรมผืนเดียวกัน หรือนั่งเก้าอี้เสมอกันกับท่าน เป็นต้น

- กิริยาอาการนั่งพับเพียบ ต้องทำให้ถูกต้องวิธี เช่น เก็บเท้าให้เรียบร้อย ระวังเครื่องนุ่งห่ม ปกปิดร่างกายให้มิดชิด เป็นต้น

- ขณะที่พระภิกษุสงฆ์อยู่ชั้นล่างกุฏิ ควรหวั่นไหวหรือขยับเขยื้อนไปขึ้นบนของกุฏิ ตลอดจนไม่เข้าไปในห้องส่วนตัวของท่านด้วย

- เวลาที่ดีที่สุดที่ควรพบพระภิกษุสงฆ์ คือ เวลาใกล้เพล

5.4.4 การสนทนากับพระภิกษุสงฆ์

พระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ประพฤติดี ประพฤติซื่อตรง ประพฤติเพื่อออกไปจากทุกข์ ประพฤติถูกต้อง และเป็นเนืองนาบุญของชาวโลก ดังนั้น ในขณะสนทนากับพระภิกษุสงฆ์ พึงปฏิบัติดังนี้

- ไม่พูดล้อเล่น ไม่พูดหยาบโลน ไม่เล่าเรื่องส่วนตัว ไม่ยกตัวดีเสมอคล้ายเพื่อน หรือยกตัวสูงกว่า

- ถ้าพระภิกษุสงฆ์รูปนั้นเป็นพระเถระผู้ใหญ่ ให้ประณมมือพูดกับท่านทุกครั้งทีกราบเรียนท่าน และรับคำพูดของท่าน

- เฉพาะสตรี แม้จะเป็นญาติกับพระภิกษุสงฆ์รูปนั้นก็ตาม ไม่นิยมสนทนาอยู่กับพระภิกษุสงฆ์สองต่อสองทั้งภายในห้องและภายนอกห้อง ทั้งในที่ลับหูและลับตาเพราะผิดพระวินัยพุทธบัญญัติ
- เมื่อเสร็จกิจธุระแล้วให้รีบลากลับ ไม่ควรอยู่นานเกินควรเพราะเป็นการรบกวนเวลาของท่าน
- กราบท่านด้วยเบญจางคประดิษฐ์ 3 ครั้ง เมื่อจะลาท่านกลับ

5.4.5 การใช้คำพูดกับพระภิกษุสงฆ์ตามระดับสมณศักดิ์

- 1) สมเด็จพระสังฆราช
- 2) สมเด็จพระราชาคณะ
- 3) พระราชาคณะชั้นเจ้าคณะรอง (รองจากชั้นสมเด็จพระราชาคณะ)
- 4) พระราชาคณะชั้นธรรม
- 5) พระราชาคณะชั้นเทพ
- 6) พระราชาคณะชั้นราช
- 7) พระราชาคณะชั้นสามัญ
- 8) รองพระราชาคณะชั้นพระครู และฐานานุกรม

(1) การใช้คำทูลสมเด็จพระสังฆราช ถือหลักการใช้ราชาศัพท์ ฐานันดรศักดิ์ชั้นพระองค์เจ้า

	คำเรียกขาน	คำแทนตัว		คำตอบรับ	
		ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
สมเด็จพระสังฆราช	ฝ่าพระบาท	เกล้ากระหม่อม/ ฝ่าบาท	กระหม่อมฉัน/ กระหม่อม	พะยะค่ะ/ หม่อมฉัน	เพคะ/ กระหม่อม

(2) การใช้คำพูดกับสมเด็จพระราชาคณะและพระราชาคณะชั้นราชขึ้นไป ถือหลักการใช้คำสุภาพตามฐานานุกรม

	คำเรียกขาน	คำแทนตัว		คำตอบรับ	
		ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
สมเด็จพระราชาคณะ (ชั้นราชขึ้นไป)	พระเดช พระคุณใต้เท้า	เกล้ากระหม่อม/ เกล้า	ดิฉัน	ขอรับกระหม่อม ครับกระหม่อม ครับผม	เจ้าค่ะ

(3) การใช้คำพูดกับสมเด็จพระราชาคณะชั้นสามัญลงมา ถือหลักการใช้คำสุภาพ

	คำเรียกขาน	คำแทนตัว		คำตอบรับ	
		ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
สมเด็จพระราชาคณะ พระครูสัญญาบัตร พระครูฐานานุกรม พระเปรียญ พระอันดับธรรมดา พระผู้เฒ่า พระสงฆ์ที่เป็นญาติ	ท่านเจ้าคุณ, ท่าน ท่านพระครู, ท่าน ท่านมหา, ท่านพระคุณเจ้า, ท่านหลวงปู่, หลวงพ่อ หลวงปู่, หลวงตา หลวงพ่อ, หลวงลุง หลวงอา ฯลฯ	กระผม ผม	ดิฉัน ฉัน	ครับ ครับ	เจ้าค่ะ ค่ะ ค่ะ

(4) การใช้คำพูดกับพระสามัญทั่วไป ถ้าผู้พูดไม่รู้จักกับพระภิกษุรูปนั้น ไม่ทราบว่าคุณมีสมณศักดิ์
ชั้นใด นิยมใช้คำพูดสามัญเป็นกลาง ๆ ดังนี้

	คำเรียกขาน	คำแทนตัว		คำตอบรับ	
		ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
พระภิกษุสงฆ์ ทั่วไป	พระคุณเจ้า พระคุณท่าน ท่าน	กระผม ผม	ดิฉัน ฉัน	ชาย	เจ้าค่ะ, ค่ะ

(5) ถ้อยคำพิเศษที่นิยมใช้เฉพาะแก่พระภิกษุสงฆ์ตามประเพณีนิยมบางคำ

อาตมภาพ	- ข้าพเจ้า (เป็นคำที่พระใช้แทนตัวท่านเอง)
อาราธนา	- เชิญ
อาพาธ	- ป่วย
อาหารบิณฑบาต	- อาหาร
อัฐบริวาร	- ของใช้จำเป็นของพระภิกษุ 8 สิ่ง ได้แก่ สบง จีวร สังฆาฏิ ประคตเอว บาตร มีดโกน เข็ม กระบอกรองน้ำ
อาสนะ	- ที่นั่ง
อังกาส	- ถวายอาหารพระ เลี้ยงพระ
จันทน์	- อาหาร
ไทยธรรม	- ของถวาย
คิลานเภสัช	- ยารักษาโรค
เผด็จ	- บอกให้รู้ บอกนิมนต์ เชิญ
นิมนต์	- เชิญ
ฉัน	- กิน
ประเคน	- ส่งให้ถึงมือ
จตุปัจจัย	- เครื่องยังชีพ 4 อย่างของพระภิกษุ ได้แก่ ฝ้านุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค
โยม	- ญาติ
ปวารณา	- เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรขอ หรือเรียกร้องบอกกล่าวถึง สิ่งที่ท่านต้องการ จะได้จัดหาให้ท่านหรือทำตาม
มรณภาพ	- ตาย

5.4.6 การนิมนต์พระภิกษุสงฆ์

1) การอาราธนาพระภิกษุสงฆ์ไปประกอบพิธีบุญต่าง ๆ นิยมเรียกว่า นิมนต์ การนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ ควรกระทำเมื่อกำหนดวันประกอบพิธีบุญแน่นอนแล้ว และควรนิมนต์ก่อนวันงานไว้นานพอสมควร หรืออย่างน้อย 7 วัน หากต้องการเจาะจงนิมนต์พระเถระผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของมหาชน ควรนิมนต์ล่วงหน้าไว้ก่อนหลาย ๆ เดือนจึงจะไม่พลาดหวัง

การนิมนต์ จะนิมนต์ด้วยวาจาก็ได้ แต่เพื่อความเหมาะสมและป้องกันการลืม ควรนิมนต์เป็นลายลักษณ์อักษร เรียกว่า วางฎีกา ฎีกานั้นควรระบุข้อความโดยย่อ เพื่อกราบเรียนให้พระภิกษุสงฆ์ได้ทราบ และทั้งจะเป็นความสะดวกแก่ทั้ง 2 ฝ่ายอีกด้วย ดังนี้

- 1) พิธีบุญนั้นปรารถนาอะไร
- 2) กำหนดการ เช่น วัน เดือน ปี ตรงกับวันขึ้นหรือแรมอะไร เวลาใด
- 3) สถานที่
- 4) จำนวนพระภิกษุสงฆ์ที่จะนิมนต์
- 5) การจัดหาพระรับส่ง จะจัดหาพระมารับพระภิกษุสงฆ์หรือให้ท่านไปเอง กรณีที่จัดหาพระมารับ ต้องระบุเวลาที่จะมารับท่านให้ชัดเจนด้วย
- 6) ต้องการให้พระภิกษุสงฆ์ทำอะไรบ้าง หรือจะให้ท่านนำอะไรไปด้วย เช่น บาตร ด้ายสายสิญจน์ พระพุทธรูป หมายเหตุไว้ให้แจ่มชัด

ตัวอย่าง ฎีกาอาราธนาพระภิกษุสงฆ์

ขออาราธนาพระ .....(พร้อมพระภิกษุในวัดนี้อีก..... รูป)
เจริญพระพุทธรูป (หรือสวดพระพุทธรูป ใช้เฉพาะงานศพ) แล้วฉันภัตตาหารเช้า (หรือเพล)
ในงาน ..... วันที่ ..... น.
ตรงกับขึ้น (แรม) ..... ค่ำ เดือน ..... ณ บ้านเลขที่ .....
ถนน ..... อำเภอ ..... จังหวัด .....

ขอพระคุณเจ้าได้โปรดเมตตาอนุเคราะห์
ให้สำเร็จประโยชน์ตามนี้ด้วย

ลงนาม ..... (ผู้อาราธนา)

หมายเหตุ - โปรดจัดหาหนะไปเอง
(หรือจะมีรถมารับเวลาเวลา ..... น.)

ข้อควรปฏิบัติในการนิมนต์พระภิกษุสงฆ์

1. ถ้านิมนต์ในงานมงคล ใช้คำนิมนต์ว่า **อาราธนาเจริญพระพุทธรูป**
ถ้านิมนต์ในงานอวมงคล ใช้คำนิมนต์ว่า **อาราธนาสวดพระพุทธรูป**
2. ไม่ระบุชื่ออาหารที่จะทำถวาย เพราะถ้าระบุชื่ออาหาร หากไม่มีสมัยที่ได้รับการยกเว้นให้ฉันได้
ตามพระวินัยบัญญัติ หรือเป็นอาหารประเภทเนื้อสัตว์ พระภิกษุสงฆ์รับนิมนต์แล้วฉันอาหารชนิดนั้นผิดวินัย
เกิดโทษแก่พระภิกษุสงฆ์ จึงควรใช้คำนิมนต์เป็นคำกลาง ๆ ว่า นิมนต์ฉันภัตตาหารเช้า (เพล) หรือนิมนต์
รับอาหารบิณฑบาตเช้า (เพล) เท่านั้น เป็นต้น

2) จำนวนพระภิกษุสงฆ์ที่จะนิมนต์ ไม่กำหนดข้างมาก แต่นิยมกำหนดข้างน้อยไว้เป็นเกณฑ์ คืออย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 4 รูป เพราะถือว่า 4 รูปขึ้นไปครบองค์สงฆ์แล้ว ส่วนมากในงานมงคลนิมนต์เป็นจำนวนคี่ คือ 5-7-9 รูป ขึ้นไป ยกเว้นงานมงคลสมรสซึ่งนิยมนิมนต์จำนวนคู่ เพื่อคู่บ่าวสาวจะได้จัดเครื่องไทยธรรมถวายได้เท่า ๆ กัน งานพิธีหลวงก็นิยมนิมนต์พระภิกษุสงฆ์เป็นจำนวนคู่เช่นกัน กล่าวคือ 10 รูป เป็นพื้น สำหรับงานอวมงคล เช่น งานศพ นิมนต์พระภิกษุสงฆ์เป็นจำนวนคู่ เช่น 4-8-10 เป็นต้น

5.4.7 การประเคนของแด่พระภิกษุสงฆ์

1) การประเคน หมายถึง การมอบให้ด้วยความเคารพ ใช้ปฏิบัติต่อพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น มีพระวินัยบัญญัติห้ามพระภิกษุสงฆ์รับ หรือหยิบสิ่งของมาขบฉันเอง โดยไม่มีผู้ประเคนให้ถูกต้องเสียก่อน เพื่อตัดปัญหาเรื่องการถวายแล้วหรือยังไม่ได้ถวาย จึงให้พระภิกษุสงฆ์รับของประเคนเท่านั้น ยกเว้นน้ำเปล่าที่ไม่ผสมสี เช่น น้ำฝน น้ำประปา เป็นต้น เพื่อเป็นการแสดงออกอย่างชัดเจนว่า สิ่งของนั้น ๆ เป็นของจัดไว้ถวายพระภิกษุสงฆ์แน่นอน โดยมีผู้ประเคนเป็นพยานรู้เห็นด้วยผู้หนึ่ง การประเคนของจึงเป็นการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์ปฏิบัติตามพระวินัยได้ถูกต้อง

2) การประเคนที่ถูกต้อง ตามหลักพระวินัย มีลักษณะที่กำหนดไว้ 5 ประการ ดังนี้

- 1) สิ่งของที่จะประเคนต้องไม่ใหญ่เกินไป ขนาดคนพอมีกำลังปานกลางยกขึ้นได้ ถ้าหนักหรือใหญ่เกินไปไม่ต้องประเคน
- 2) ผู้ประเคนต้องอยู่ในหัตถบาท คือเอามือประสานกันแล้วยื่นไปข้างหน้า ห่างจากพระภิกษุสงฆ์ผู้รับประมาณ 1 ศอก
- 3) ผู้ประเคนน้อมสิ่งของนั้นส่งให้พระภิกษุสงฆ์ด้วยกิริยาอ่อนน้อม เป็นการเคารพ
- 4) การน้อมเข้ามานั้น จะส่งให้ด้วยมือก็ได้ ใช้ของเนื่องด้วยกาย เช่น ใช้ทัพพี หรือช้อนตักอาหารใส่ในบาตรที่ท่านถือ หรือสพายอยู่ก็ได้
- 5) ในกรณีผู้ประเคนเป็นชาย พระภิกษุสงฆ์ผู้รับจะรับด้วยมือ ในกรณีผู้ประเคนเป็นหญิงรับด้วยของเนื่องด้วยกาย เช่น ใช้ผ้าทอดรับ ใช้บาตรรับ ใช้จานรับ

เมื่อการประเคนได้ลักษณะครบทั้ง 5 ประการนี้ จึงเป็นอันประเคนถูกต้อง ถ้าไม่ได้ลักษณะนี้ เช่น ของนั้นใหญ่และหนักจนยกไม่ขึ้น ผู้ประเคนอยู่นอกหัตถบาท หรือผู้ประเคนเสือกของส่งให้ เป็นต้น แม้จะได้ส่งให้พระภิกษุสงฆ์แล้วก็ตาม ก็ถือว่ายังไม่ได้ประเคนอยู่นั่นเอง

3) วิธีประเคนสิ่งของแด่พระภิกษุสงฆ์

- ถ้าเป็นชาย ให้นั่งคุกเข่าหน้าพระภิกษุสงฆ์ ห่างจากท่านประมาณ 1 ศอก ยกของที่จะประเคนส่งให้ท่านได้เลย
- ถ้าเป็นหญิง ให้อ่างของที่จะประเคนลงบนผ้ารับประเคนที่ท่านทอดออกมารับ แล้วปล่อยมือเพื่อพระภิกษุสงฆ์จะได้หยิบของนั้น

- เมื่อประเคนเสร็จแล้ว ให้กราบ 3 ครั้ง หรือไหว้ 1 ครั้งก็ได้ ถ้าของที่ประเคนมีมาก ก็ให้ประเคนของให้หมดเสียก่อน แล้วจึงกราบหรือไหว้ ไม่นิยมกราบหรือไหว้ทุกครั้งที่ประเคน
- ถ้าพระผู้รับประเคนนั่งเก้าอี้หรืออยู่บนอาสนะสูง ผู้ประเคนไม่อาจนั่งประเคนได้ ก็ให้ถอดรองเท้าเสียก่อนแล้วยืนประเคนตามวิธีที่กล่าวแล้ว
- ของที่ประเคนแล้ว ห้ามคลุกหัดสั้แต่ต้องอีก เป็นเรื่องของพระท่านจะหยิบส่งกันเอง หากไปแตะต้องเข้าโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม ของนั้นถือว่าขาดประเคน จะต้องประเคนใหม่
- สิ่งของที่ไม่ใช่ของเคี้ยวของฉัน เช่น กระจอน จาน ช้อน แก้วเปล่า กระจดาช เป็นต้น ไม่นิยมประเคน

4) สิ่งของที่ไม่สมควรประเคนถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ เงิน และวัตถุที่ใช้แทนเงิน เช่น ธนบัตร ไม่สมควรประเคนถวายพระภิกษุสงฆ์โดยตรง แต่นิยมใช้ใบปวารณาดังตัวอย่างแทนตัวเงิน ส่วนตัวเงินนิยมมอบไว้กับไวยาวัจกรของพระภิกษุรูปนั้น

ตัวอย่างใบปวารณาถวายปัจจัย

ข้าพเจ้าขออน้อมถวายปัจจัยสี่ อันควรแก่สมณะบริโภคแด่พระคุณเจ้าเป็นมูลค่า
 .....บาท ..... สตางค์ ได้มอบไว้แก่ไวยาวัจกรของพระคุณเจ้าแล้ว
 หากพระคุณเจ้า มีความประสงค์สิ่งใดอันควรแก่สมณะบริโภคแล้วโปรดเรียกได้จาก
 ไวยาวัจกรของพระคุณเจ้านั้น เทอญ

ลงนาม ..... ผู้ถวาย
 วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. ....

ใบปวารณานี้ นิยมใส่ซองร่วมถวายไปกับเครื่องไทยธรรม ส่วนเงินค่าปัจจัยนั้น
 มอบไปกับศิษย์หรือไวยาวัจกรของพระภิกษุสงฆ์นั้น ๆ

5) **วัตถุณามาต** สิ่งของที่พระพุทธองค์ทรงห้ามพระภิกษุสงฆ์จับต้อง เรียกว่า “วัตถุณามาต” ห้ามนำไปประเคนถวายพระภิกษุ เพราะผิดวินัยพุทธบัญญัติ ได้แก่

1. ผู้หญิง ทั้งที่เป็นทารกแรกเกิดและผู้ใหญ่ รวมทั้งเครื่องแต่งกาย รูปภาพ รูปปั้นทุกชนิดของผู้หญิง
2. รัตนะ 10 ประการ คือ ทอง เงิน แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วประพาฬ ทับทิม บุษราคัม สังข์ เลี่ยมทอง ศิลา เช่น หยก และโมรา ฯลฯ
3. เครื่องศาสตราวุธทุกชนิด อันเป็นเครื่องทำลายชีวิต
4. เครื่องดักสัตว์ทุกชนิด
5. เครื่องดนตรีทุกชนิด
6. ข้าวเปลือก และผลไม้อันเกิดอยู่กับที่

5.4.8 การรับสิ่งของจากพระภิกษุสงฆ์

ต้องรับด้วยความเคารพ เรียบร้อย อย่าให้กลายเป็นจุดลาก ยื้อแย่ง หรือข่มขู่พระภิกษุ

1) การรับขณะพระภิกษุยืนอยู่ หรือนั่งบนอาสนะ

- เมื่อเข้าใกล้พอควร ยืนไหว แล้วยื่นมือทั้งสองเข้าไปรับ พร้อมกับน้อมตัวลงเล็กน้อย สำหรับท่านชายรับสิ่งของกับมือท่าน สำหรับท่านหญิงแบฝ่ามือทั้งสองชิดกัน คอยรองรับสิ่งของ
- เมื่อรับแล้ว ถ้าสิ่งของนั้นเล็ก นิยมน้อมตัวลง ยกมือไหว้ พร้อมกับสิ่งของที่อยู่ในมือ ถ้าสิ่งของที่ได้รับนั้นใหญ่ หรือหนัก ไม่ต้องยกมือไหว้ แล้วก้าวเท้าซ้ายถอยหลังออกไป 1 ก้าว ชักเท้าขวามาชิด แล้วหันหลังกลับ เดินไปได้

2) การรับขณะพระภิกษุนั่งเก้าอี้

- เมื่อเดินเข้าไปใกล้ประมาณ 2 ก้าวแล้ว นั่งคุกเข่าซ้ายชันเข่าขวาขึ้น น้อมตัวลง ยกมือไหว้ แล้วยื่นมือทั้งสองออกไปรับสิ่งของดังกล่าว
- เมื่อรับสิ่งของแล้วถ้าสิ่งของนั้นเล็ก นิยมน้อมตัวลงยกมือไหว้พร้อมกับสิ่งของที่อยู่ในมือ ถ้าสิ่งของนั้นใหญ่หรือหนัก นิยมวางสิ่งของนั้นไว้ข้างตัวด้านซ้ายมือ น้อมตัวลงยกมือไหว้ แล้วยกสิ่งของนั้นด้วยมือทั้งสอง ประคองยืนขึ้น ชักเท้าขวากลับมายืนตรง ก้าวเท้าซ้ายถอยหลังไป 1 ก้าว แล้วชักเท้าขวาชิดหันหลังกลับ เดินไปได้

3) การรับขณะพระภิกษุนั่งกับพื้น

- เดินเข้าไปด้วยกิริยาอาการสำรวม เมื่อถึงบริเวณที่ปูลาดอาสนะไว้ นั่งคุกเข่าแล้วเดินเข้าเข้าไป เมื่อถึงที่ใกล้ประมาณ 1 ศอกเศษ นั่งคุกเข่า กราบ 3 ครั้ง ยื่นมือทั้งสองออกไปรับสิ่งของดังกล่าว
- เมื่อรับสิ่งของแล้ว นิยมวางสิ่งของนั้นไว้ข้างหน้าด้านขวามือ กราบ 3 ครั้ง แล้วหยิบสิ่งของนั้นด้วยมือทั้งสอง ประคองเดินเข้าถอยหลังออกไปจนสุดบริเวณที่ปูลาดอาสนะไว้ แล้วลุกขึ้นยืนเดินกลับไปได้

- กิริยาอาการเดินเข้านั้น นิยมตั้งตัวตรง ถ้าไม่ได้ถือสิ่งของ มือทั้งสองห้อยอยู่ข้างตัว ถ้าถือสิ่งของ มือทั้งสองประคองสิ่งของยกขึ้นอยู่ระดับอก ศอกทั้งสองแนบชิดชายโครง
- ขณะเดินเข้า ร่างกายส่วนบนไม่เคลื่อนไหว ไม่ซัดสาย ไม่โยกโคลงไปมา ไม่เอียงซ้าย ไม่เอียงขวา ร่างกายส่วนล่างเท่านั้นที่เคลื่อนไหว และขณะเดินเข้าเข้าไป หรือถอยหลังออกมานั้น นิยมให้ตรงเข้าไปแล้วตรงออกมา

5.4.9 การกรวดน้ำและรับพรพระ

การกรวดน้ำ คือ การรินน้ำหลังลงให้เป็นสาย อันเป็นเครื่องหมายแห่งสายน้ำใจอันบริสุทธิ์ ตั้งใจอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลที่ตนได้ทำมาในวันนั้นให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว ถ้าผู้ล่วงลับนั้นเป็นผู้มีอาวุโสน้อยกว่า เช่น เป็นบุตร ธิดา เป็นน้อง หรือเป็นผู้ได้บังคับบัญชา ก็ถือว่าได้แผ่เมตตาคุณธรรมของตน ไปสู่ผู้ล่วงลับเหล่านั้น ถ้าเป็นผู้อาวุโสมากกว่า เช่น เป็นบิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นพี่ เป็นครูอาจารย์ เป็นต้น ก็ถือว่าได้แสดงความกตัญญูตเวทิตาต่อท่านเหล่านั้น

การรับพรพระ คือ อาการที่เจ้าภาพนอบน้อมทั้งกายและใจรับความปรารถนาดีที่พระภิกษุตั้งกัลยาณจิต สวดประสิทธิ์ประสาทให้เจ้าภาพรอดพ้นจากอันตรายภัยพิบัติทั้งหลาย และเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ เป็นต้น

วิธีปฏิบัติในการกรวดน้ำ

- น้ำที่ใช้กรวดนั้น นิยมใช้น้ำที่สะอาดบริสุทธิ์ ไม่มีสิ่งอื่นเจือปน เช่น น้ำประปา น้ำฝน น้ำบ่อ เป็นต้น
- ภาชนะที่ใส่น้ำกรวด ต้องเตรียมล่วงหน้าไว้ให้พร้อม ใส่น้ำให้เต็ม และมีที่รอง หากไม่มีภาชนะสำหรับกรวดน้ำโดยเฉพาะ จะใช้ขันหรือแก้วน้ำแทนก็ได้ ในกรณีนี้ ควรหาจานหรือถาดไว้รองกันน้ำหกด้วย
- เมื่อถวายไทยธรรมแด่พระภิกษุสงฆ์เสร็จแล้ว เจ้าภาพหรือประธานในพิธีนิยมนั่งกับพื้น ห่างจากพระภิกษุสงฆ์พอสมควร ประคองภาชนะที่ใส่น้ำกรวดด้วยมือทั้งสอง เตรียมกรวดน้ำ
- เมื่อพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นหัวหน้าเริ่มอนุโมทนาว่า “ยถา วาริวหา...” พึงรินน้ำให้ไหลลงเป็นสายโดยไม่ให้สายน้ำขาดตอนเป็นหยด ๆ พร้อมทั้งตั้งใจสำรวมจิต อุทิศส่วนบุญส่วนกุศลไปให้แก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยนึกในใจดังนี้

อิหัง เม ญาตินัง โหตุ, สุขิตา โหนตุ ญาตะโย

แปลว่า ขอส่วนบุญนั้นจงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า ขอญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า จงมีความสุขเถิด

- คำกรวดน้ำนี้จะใช้แบบอื่นก็ได้ หรือจะนึกคิดเป็นภาษาไทยให้มีความหมายว่า อุทิศส่วนบุญไปให้แก่ผู้นั้น โดยระบุชื่อลงไปด้วยก็ได้
- ถ้าภาชนะที่กรวดน้ำมีปากกว้าง เช่น ขัน หรือแก้วน้ำ นิยมใช้นิ้วชี้มือขวารองรับสายน้ำให้ไหลไปตามนิ้วนั้น เพื่อป้องกันมิให้น้ำไหลลงเปรอะเปื้อนพื้นหรืออาสนะ ถ้าภาชนะปากแคบ เช่น คนโท หรือ

ที่กรวดน้ำโดยเฉพาะ ก็ไม่ต้องรอง เพียงใช้มือทั้งสองประคองภาชนะน้ำนั้นรินลง

- เมื่อตั้งใจอุทิศเป็นการส่วนรวมแล้ว จะอุทิศส่วนบุญเฉพาะเจาะจงผู้ใดผู้หนึ่งต่อก็ได้ โดยระบุชื่อบุคคลนั้นลงไปให้ชัดเจน

- เมื่อพระภิกษุรูปที่สองรับว่า “สัพพีติโย....” แล้ว พระภิกษุสงฆ์ทั้งหมดจะอนุโมทนา ผู้กรวดน้ำจะหยุดกรวด เทน้ำลงทั้งหมด แล้วประนมมือตั้งใจรับพรซึ่งพระภิกษุสงฆ์กำลังให้ต่อไป

- ขณะที่พระภิกษุสงฆ์กำลังสวดอนุโมทนาอยู่นั้น เจ้าภาพหรือประธานในพิธีไม่ลุกไปทำภารกิจ หรือธุรกิจอย่างอื่นกลางคัน ควรนั่งรับพรไปจนกว่าจะจบ เพราะเวลานั้นเป็นเวลาซึ่งพระภิกษุสงฆ์กำลังประสิทธิ์ประสาทพรแก่เจ้าภาพ

- เมื่อพระภิกษุสงฆ์อนุโมทนาจบ จึงกราบหรือไหว้พระภิกษุสงฆ์อีกครั้งหนึ่ง แล้วนำน้ำที่กรวดนั้นไปเทที่พื้นดินรดต้นไม้ หรือเทที่พื้นหญ้าภายนอกตัวอาคาร บ้านเรือน เพื่อฝากไว้กับแม่พระธรณีตามคติแต่โบราณ

- การกรวดน้ำ ฟังกระทำเมื่อได้บำเพ็ญกุศลหรือความดีอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว เช่น ทำบุญใส่บาตรถวายสิ่งของแด่พระภิกษุสงฆ์ หรือให้ทานแก่คนยากจน หรือเสียสละปัจจัยก่อสร้างสาธารณประโยชน์อย่างอื่น แม้จะไม่มีพระภิกษุสงฆ์อนุโมทนาต่อหน้า จะกรวดน้ำคนเดียวเงียบ ๆ หรือกรวดหลังสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนก็ได้

- การกล่าวคำกรวดน้ำที่เป็นภาษาบาลี ฟังศึกษาความหมายให้เข้าใจก่อนเป็นดี ไม่ใช่วกันมาอย่างไรก็วกันไปอย่างนั้น โดยไม่รู้ความหมายที่แท้จริง จึงต้องถามท่านผู้รู้หรือศึกษาวิธีการก่อน ทั้งนี้ จะเป็นผลดีแก่ตัวผู้ทำเอง คือ นอกจากจะได้ชื่อว่า ทำถูก ทำเป็นแล้ว ยังจะเกิดประโยชน์ที่ต้องการด้วย

- ข้อควรจำเวลากรวดน้ำ คือ ต้องตั้งใจทำจริง ๆ ไม่ใช่ทำเล่น ๆ หรือทำเป็นเล่น หากว่าภาชนะใส่น้ำกรวดไม่มี หรือมีไม่พอกัน ก็ฟังนั่งกรวดในใจนิ่ง ๆ โดยนាំใจกรวดอุทิศเลย ไม่ควรไปนั่งรวมกลุ่มกันแล้วจับแขน จับขา จับชายผ้า จับข้อศอกกันแล้วกรวดน้ำ มองดูชุลมุนไปหมด ไม่งามตา ทั้งไม่เกิดประโยชน์ เพราะจิตใจของผู้กรวดจะไม่สงบเป็นสมาธิ ซ้ำบางครั้งก็หัวเราะกันคึกคักไปก็มี ต้องกรวดเป็น และตั้งใจกรวดจริง ๆ จึงจะมีผลจริง

4.4.10 การยืน เดิน นั่ง ในบริเวณและสถานที่ปฏิบัติธรรม

1) การยืน

1. การยืนตามลำพัง ควรให้เป็นไปในลักษณะสุขภาพ สบาย ขาชิด สง่า ไม่หันหน้าหันหลังหรือแกว่งแขนไปมา

2. การยืนเฉพาะหน้าพระภิกษุสงฆ์หรือผู้ใหญ่ ถ้าไม่จำเป็น ไม่ควรยืนตรงหน้าท่าน ควรยืนเฉียงไปทางใดทางหนึ่ง อาจทำได้ 2 วิธี คือ

1) ยืนตรง ขาชิด ปลายเท้าห่างกันเล็กน้อย มือทั้งสองแนบข้าง

2) ยืนค้อมส่วนบนตั้งแต่เอวขึ้นไปเล็กน้อย มือประสาน

การประสานมือทำได้ 2 วิธี คือ

ก) คว่ำมือซ้อนกัน จะเป็นมือไหนทับมือไหนก็ได้

ข) หงายมือทั้งสอง สอดนิ้วเข้าระหว่างร่องนิ้วของแต่ละมือ

2) การเดิน

1. เดินตามลำพัง ให้เดินอย่างสุภาพ หลังตรง ช่วงก้าวไม่ยาวหรือสั้นเกินไป ไม่เดินเหยียดหน้าเหยียดหลัง แกว่งแขนพองาม ไม่เดินลากเท้า ส้ารวมท่าเดินให้เรียบร้อย

2. เดินกับพระภิกษุสงฆ์หรือผู้ใหญ่ ให้เดินเยื้องไปทางซ้ายข้างหลังท่าน เว้นระยะห่างประมาณ 2-3 ก้าว ไม่เดินเหมือนเดินตามลำพัง ให้อยู่ในลักษณะนอบน้อมส้ารวม ถ้าเป็นการเดินในระยะใกล้ มือควรประสานกัน (ดูระเบียบปฏิบัติการแสดงความเคารพพระภิกษุสงฆ์ประกอบด้วย)

3. เดินเข้าสู่ที่ชุมนุมหรือสถานที่ปฏิบัติธรรมที่มีเก้าอี้นั่ง ให้ปฏิบัติดังนี้

1. เดินเข้าไปอย่างสุภาพ

2. เมื่อผ่านผู้ที่นั่งอยู่ก่อน ก้มตัวเล็กน้อย ถ้าผู้นั่งเป็นผู้อาวุโสกว่า ก็ก้มตัวมาก ระวังอย่าให้เสื้อผ้า หรือส่วนของร่างกายไปถูกต้องผู้อื่น

3. ถ้าไม่มีการกำหนดที่นั่ง ก็นั่งเก้าอี้ที่สมควรแก่ฐานะโดยสุภาพ อย่าลากเก้าอี้ให้ดัง หรือโยกย้ายเก้าอี้ไปจากระดับที่ตั้งไว้

4. ถ้าเป็นการนั่งที่กำหนดที่นั่งไว้ ก็นั่งตามที่ของตน

4. เดินเข้าสู่ที่ชุมนุมหรือสถานที่ปฏิบัติธรรมที่ต้องนั่งกับพื้น ให้ปฏิบัติดังนี้

1. เดินเข้าไปอย่างสุภาพ

2. เมื่อผ่านผู้ที่นั่งอยู่ก่อน ให้ก้มตัวมากหรือน้อยสุดแต่ระยะใกล้ไกล หรือผู้นั่งอาวุโสมากหรือน้อย ระวังอย่าให้เสื้อผ้าหรือส่วนของร่างกายไปถูกต้องผู้อื่น

3. ผ่านแล้วเดินตามธรรมดา

4. ถ้าระยะใกล้มาก ใช้เดินเข้า

การเดินเข้า คือ การใช้เข้าทั้งสองข้างยันลงพื้นโดยงอขาพับไปทางด้านหลัง ใช้เข่าก้าวไปข้างหน้าหรือถอยหลัง ดุจใช้เท้าเดิน แต่การก้าวเข้าหรือเดินเข้านั้น ช่วงก้าวจะก้าวเพียงสั้น ๆ ไม่ใช้การก้าวยาว เพราะนอกจากจะทำให้เดินเข้าไม่ถนัดแล้ว การพุงตัวจะไม่เพียงพอ วิธีเดินเข้าปฏิบัติดังนี้

1. นั่งคุกเข่า ตัวตรง มืออยู่ข้าง ๆ ลำตัว

2. ยกเข่าขวา-ซ้าย ไปข้างหน้าทีละข้างสลับกัน ปลายเท้าตั้งช่วงก้าวพองาม ไม่กระชั้นเกินไป

3. มือห้อยลงข้างตัว แกว่งได้เล็กน้อยเช่นเดียวกับการเดิน

การเดินในหมู่คนมาก ๆ ควรรักษาแนวให้ตรงกับคนหน้า ไม่ควรแซงขึ้นหน้า ทำให้ขาดระเบียบวินัย การยืนกันมาก ๆ ควรยืนให้ตรงคนหน้า ให้ถือแนวศีรษะให้ตรงกัน

ในพิธีกรรม ขณะประกอบพิธีควรรักษาความเรียบร้อย ในระหว่างประกอบพิธีกรรมอยู่หากเกิดความผิดปกติในเรื่องดินฟ้าอากาศก็ดี หรือสิ่งอันไม่คาดคิดก็ดี ควรรักษาความเป็นระเบียบวินัยไว้ก่อน คอยฟังคำสั่งของประธานในพิธีว่าจะให้ปฏิบัติอย่างไรบ้าง ควบคุมสติให้ดี ไม่ควรตื่นตระหนกและซุ่มนุ่นวายน เพราะจะทำให้ขาดระเบียบวินัย และอาจเกิดอุบัติเหตุขึ้นได้ เนื่องจากการกระทำของหมู่ชนที่ขาดสติสัมปชัญญะ เช่น มีการผลักดันกันบ้าง เกิดโกลาหล ทำให้กระทบกระทั่งได้ เป็นต้น

3) การนั่ง

1. **นั่งเก้าอี้** ให้นั่งตัวตรง หลังพิงพนักเก้าอี้ เท้าชิด เข้าชิด มีอวางบนหน้าขา ถ้าเป็นเก้าอี้มีเท้าแขน เมื่อนั่งตามลำพังจะเอาแขนพาดที่เท้าแขนก็ได้ ไม่ควรนั่งโดยเอาปลายเท้าหรือขาไขว้กันอย่างไร้ท่าทาง ควรนั่งเต็มเก้าอี้ อย่านั่งโดยโยกเก้าอี้ให้โยกหน้าหรือเอนหลัง ถ้าเป็นหญิงต้องระมัดระวังเครื่องแต่งกายอย่าให้ประเจิดประเจ้อ

2. **นั่งกับพื้น** นิยมนั่งพับเพียบ การนั่งพับเพียบ หมายถึง การนั่งตัวตรง พับขาทั้งสองข้างไปทางขวา หรือทางซ้ายก็ได้ตามถนัด ในหมู่ชาวพุทธ ถือว่าเป็นท่านั่งที่สุภาพเรียบร้อยมากที่สุด ควรทำในกรณีที่ต้องนั่งกับพื้นต่อหน้าพระพุทธรูป พระสงฆ์ หรือขณะที่นั่งฟังเทศน์ เป็นต้น

3. **นั่งตามลำพัง** ให้นั่งพับเพียบในลักษณะสุภาพ ยึดตัว ไม่ต้องเก็บปลายเท้า แต่อย่าเหยียดเท้า มีอวางไว้บนตักก็ได้ ผู้หญิงจะนั่งเท้าแขนก็ได้ การเท้าแขนอย่าเอาท้องแขนไว้ข้างหน้า ผู้ชายไม่ควรนั่งเท้าแขน นั่งปล่อยแขนได้

4. **นั่งต่อหน้าพระภิกษุสงฆ์ หรือผู้ใหญ่** ให้นั่งพับเพียบเช่นเดียวกับนั่งตามลำพัง แต่น้อมตัวเล็กน้อย ต้องเก็บปลายเท้า มือประสานกัน

วิธีนั่งพับเพียบแบบชาย

ให้นั่งพับขาทั้งสองราบลงกับพื้น หันปลายเท้าไปทางด้านหลัง จะพับขาทั้งสองไปทางซ้าย หรือขวาก็ได้ตามถนัด หัวเข่าแยกห่างจากกัน จนกระทั่งฝ่าเท้าข้างหนึ่งจรดกับหัวเข่าอีกข้างหนึ่ง อย่านั่งทับฝ่าเท้า มือทั้งสองประสานกันวางไว้ที่หน้าตัก ไม่เท้าแขน ภายตั้งตรง เป็นท่านั่งที่สง่ามาก (แต่ถ้านั่งต่อหน้าผู้ใหญ่ นิยมลดความสง่าลง โดยแยกเข่าห่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น และวางขาทับบนฝ่าเท้า)

วิธีนั่งพับเพียบแบบหญิง

ให้นั่งพับขาทั้งสองราบกับพื้น หันปลายเท้าไปทางด้านหลัง จะพับขาทั้งสองไปทางขวา หรือซ้ายก็ได้ แต่หัวเข่าทั้งสองแนบชิดกัน ไม่นิยมแยกเข่า ถ้านั่งพับไปทางขวาก็วางขาขวาทับฝ่าเท้าซ้าย ปลายเท้าขวาพับไปทางด้านหลัง ถ้านั่งพับไปทางซ้าย ก็วางขาซ้ายไว้บนฝ่าเท้าขวา ปลายเท้าซ้ายหันไปทางด้านหลัง นั่งภายตั้งตรง ไม่โอนเอนไปมา ฝ่ามือประสานกันวางไว้บนหน้าตัก ไม่เท้าแขนเป็นอันขาด ยกเว้นคนป่วย กับคนชรา

วิธีเปลี่ยนท่านั่งพับเพียบ

เมื่อนั่งพับเพียบอยู่ข้างเดียวเป็นเวลานาน ๆ ถ้าเมื่อยมากต้องการเปลี่ยนอิริยาบถไปพับเพียบอีกข้างหนึ่ง ให้ใช้มือทั้งสองยันที่หัวเข่าทั้งสอง หรือยันที่พื้นข้างหน้า แล้วกระเหย่งตัวขึ้นพร้อมกับพลิกเปลี่ยนเท้าพับไปอีกข้างหนึ่ง โดยพลิกเท้าผลัดเปลี่ยนอยู่ด้านหลังไม่นิยมยกเท้ามาผลัดเปลี่ยนกันข้างหน้า เพราะไม่สุภาพ